

ZBORNÍK

**SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA**

**ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI**

**ARCHEOLÓGIA
20**

**ROČNÍK
C IV – 2010**

ZBORNÍK

SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

C IV – 2010

ARCHEOLÓGIA

20

Redakčná rada

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda), PhDr. Beata Egyházy-Jurovská,
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Doc. PhDr. Dušan Čaplovič, DrSc., PhDr. Štefan Holčík,
CSc., PhDr. Vladimír Turčan, PhDr. Ladislav Veliačik, DrSc.

Zostavovateľ

PhDr. Vladimír Turčan

Autori fotografií: Radoslav Čambal, Miroslava Daňová, Igor Choma

Autori kresieb: Igor Bazovský, Radoslav Čambal, Zdeněk Farkaš,
Lucia Hlavenková, Jana Hritzová, Anita Kozubová, Peter Šimčík

Mapový podklad: Martin Bartík

Preklad do nemeckého

a anglického jazyka: Mgr. Jana Kličová

Neprešlo jazykovou úpravou

Layout, tlač: SINEAL, spol. s r.o., Bratislava

Vydalo: Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava 2010

Náklad: 400 kusov

© Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava 2010

ISBN 978-80-8060-254-3

O B S A H – I N H A L T

ŠTÚDIE

<i>Zdeněk Farkaš: Medený sekeromlat zo Studienky</i>	7
<i>Eine kupferne Schaftlochaxt aus Studienka</i>	10
<i>Róbert Malček: Zvieracia plastika badenskej kultúry z Lieskovca</i>	11
<i>Tierplastik der badener Kultur aus Lieskovec</i>	16
<i>Juraj Bartík – Marcus Schreiner: Ein Bronzehortfund aus Gemeinde Lubá</i>	17
<i>Hromadný nález bronzových predmetov z obce Lubá</i>	31
<i>Lucia Hlavenková: Hradisko kultúry stredodunajských popolnicových polí v Marianke</i>	
– 1. časť (typologicko-chronologická analýza)	33
<i>Die Höhensiedlungen der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur in Marianka</i>	
– 1. Teil (Eine typologisch-chronologische Analyse)	44
<i>Anita Kozubová: Hroby so železnými sekerkami na pohrebiskách zo staršej doby železnej</i>	
<i>v karpatsko-dunajskom priestore</i>	47
<i>Gräber mit Eisenäxten auf früheisenzeitlichen Gräberfeldern im Karpaten-Donauraum</i>	65
<i>Eva Kolníková – Branislav Kovár: Laténske mince v bratislavskom Podhradí</i>	69
<i>Laténezeitliche Münzfunde aus der bratislavaer Vorburg</i>	73
<i>Igor Bazovský – Miroslava Daňová: Antické pečatné prstene z Bratislavy-Rusoviec</i>	75
<i>Antike Siegelringe aus Bratislava-Rusovce</i>	80
<i>Miroslava Daňová – Radoslav Čambal – Vladimír Turčan: Súbor predmetov z bratislavského Hradného kopca</i>	81
<i>Eine Kollektion von Gegenständen aus dem bratislavaer Burghügel</i>	88
<i>Mário Bielich – Kristián Elschek – Peter Šimčík: Včasnostredoveké objekty z Chorvátskeho Grobu,</i>	
<i>miestnej časti Čierna voda</i>	89
<i>Frühmittelalterliche Objekte aus Chorvátsky Grob, Ortsteil Čierna voda</i>	98
<i>Július Vavák: Včasnostredoveké osídlenie v Pezinku</i>	99
<i>Frühmittelalterliche Besiedlung in Pezinok</i>	111
<i>Radoslav Čambal – Igor Choma: Románsky meč a hlavica meča z Bacúrova</i>	113
<i>Ein romanisches Schwert und ein Knauf des Schwertes aus Bacúrov</i>	117
<i>Juraj Malec: Drobné stredoveké fortifikácie na strednom Považí (12. stor. – pol. 16. stor.)</i>	119
<i>Kleine mittelalterliche Fortifikationen im mittleren Waaggebiet (12. Jahrhundert – Mitte des 16. Jahrhunderts)</i>	136

KOLOKVIUM

Germánska keramika zo sídlisk záverečného horizontu svébskeho osídlenia
Germanische Keramik aus Siedlungen des Schlusshorizontes von swebisher Besiedlung

<i>Vladimír Turčan: Ôsmy ročník kolokvií k problematike germánskej keramiky.....</i>	<i>139</i>
<i>Achter Jahrgang der Kolloquien zur Problematik der germanischen Keramik</i>	<i>140</i>
<i>Ján Beliak: Germánske osídlenie v Štúrove a na dolnom Pohroní v staršej dobe rímskej.....</i>	<i>141</i>
<i>Germanische Besiedlung im Štúrovo und unterem Gran-Gebiet in der älteren römischen Kaiserzeit.....</i>	<i>148</i>
<i>Klára Kuzmová: Nálezy terra sigillata a jej napodobenín z germánskych sídlisk v Bíni</i>	<i>175</i>
<i>Funde von Terra sigillata und deren Nachahmungen aus germanischen Siedlungen in Bíňa.....</i>	<i>178</i>
<i>Vladimír Turčan: Osídlenie z doby rímskej v Bíni (stručný prehľad).....</i>	<i>179</i>
<i>Römisch-kaiserzeitliche Besiedlung in Bíňa (kurze Übersicht)</i>	<i>184</i>

GERMÁNSKE OSÍDLLENIE V ŠTÚROVE A NA DOLNOM POHRONÍ V STARŠEJ DOBE RÍMSKEJ

JÁN BELJAK

Keywords: Roman Period, Settlement, Ancient Germans, Štúrovo, Lower Hron Basin, Material culture, Village.

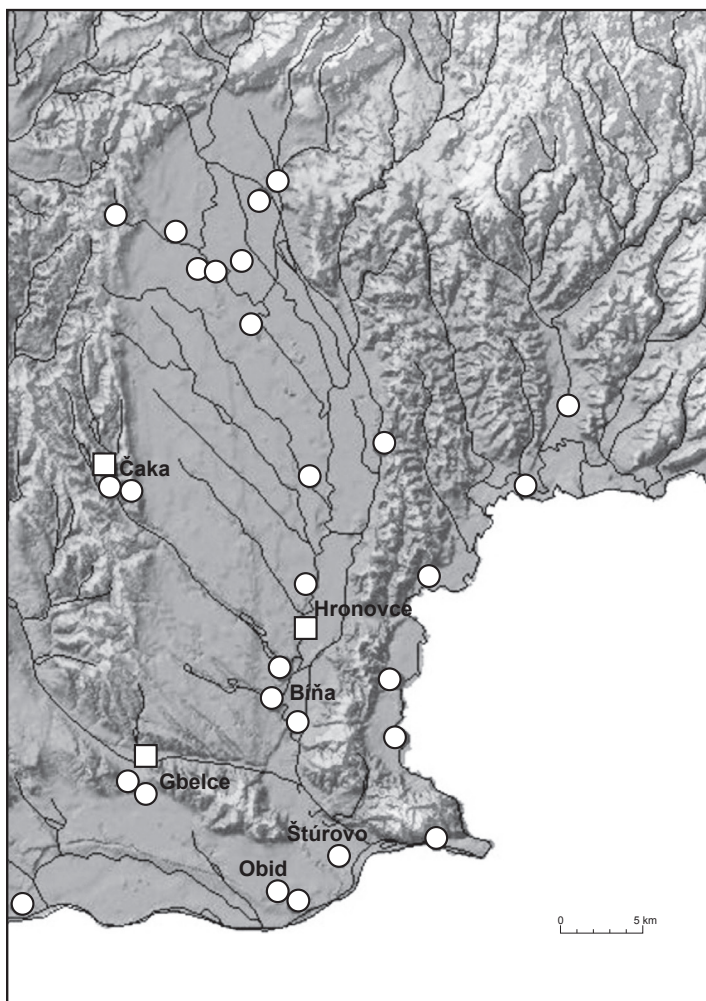
Abstract: The Quadian occupation from the 1st century AD in the Hron and Ipel' regions is not documented. During the phase B2 the Quadi began to penetrate eastwards, into the Lower Hron and Lower Ipel' regions. This way they established the easternmost advanced settlement zone of the Danube Germans in the Early Roman Period. It is confirmed by the occupation of the locality "Vojenské cvičisko" (Military training ground) in Štúrovo. The first Germanic village can be detected here in the later stage of the Early Roman Period. From the whole context of discovery follows that the occupation in Štúrovo was most intensive in the 2nd half of the 2nd century AD. In the end of the 2nd century AD and in the 1st half of the 3rd century AD the Štúrovo village experienced a marked decrease in settlement activity. The site was intensively occupied again in the Late Roman Period and in the Migration Period

Osídlenie dolného Pohronia v staršej dobe rímskej

Pri rekonštrukcii osídlenia v dobe rímskej v oblasti dolného Pohronia môžeme pracovať len s veľmi ohraničenými písomnými prameňmi. Podobná situácia je aj v neskoršej dobe laténskej (Kovář 2008, 53–61). Je pravdepodobné, že tu istý čas pretrvávalo keltsko-dácke osídlenie. Potvrdzujú to zmienky antických autorov, ktoré hovoria o susedstve Kvádov s Dákmi (Plinius Starší, Prírodopis IV, 80, 81; Strabon, Zemepis 7, 3, 1). Sporadické staršie keltsko-dácke osídlenie je sledovateľné ešte v neskoršej dobe laténskej (LT D2) na Ponitří – Nitriansky Hrádok, Nitra (Březinová 2000), Nitra – Mikov dvor (Pieta 1982, 36–38; 1993). Na Pohroní zatiaľ chýbajú doklady podobného osídlenia a nevieme kto tu sídlil v 1. stor. n. l.

Západne od rieky Váh sa už v prvej polovici 1. stor. n. l. dynamicky rozvíjal nový politický celok „Vanniove kráľovstvo“ germánskeho kmeňa Kvádov. Výrazná koncentrácia kvádskeho osídlenia v priebehu 1. stor. n. l. je evidovaná na dolnej Morave a v južnej časti Trnavskej pahorkatiny. Vo fáze B2 sa Kvádi postupne presúvali na východ. Táto migračná vlna vyšla medzi rokmi 80 – 100/120 z centrálného územia Vanniovho kráľovstva, ktorého južnú a východnú hranicu tvorili rieky Dunaj a Váh (Kolník 1971, 519–522).

Kvádske osídlenie vo fáze B2b doby rímskej zasiahlo do dolnej časti Pohronia. Vytvorilo tak najviac na východ vysunutú sídelnú zónu podunajských Germánov v staršej dobe rímskej. Archeologické nálezy, ktoré potvrdzujú prítomnosť Kvádov na tomto území okolo polovice 2. stor. n. l., pochádzajú z osád položených na dolnom Pohroní, napr.: Bíňa – Apáti, Bíňa – Berek, Čaka – Diely, Gbelce – Čapáš, Obid – Obidská pusta, Štúrovo – Vojenské cvičisko (obr. 1). Germánske pohrebiská z tohto obdobia sú doložené v Čake, Gbelciach a Hronovciach. Pre datovanie najstaršieho horizontu germánskeho/kvádskeho osídlenia na dolnom Pohroní má rozhodujúci význam stredogalská terra sigillata,

Obr. 1 Germánske osady (krúžky) a pohrebiská (štvorce) na dolnom Pohroní v staršej dobe rímskej (stupne B1, B2 a B2/C1).

zbrane a súčasti kroja. Najstaršími nálezmi na Pohroní sú ojedinelé nálezy juhogalskej terry sigillaty (Bíňa, Šarovce?), ktoré dokladujú kvádske osídlenie týchto polôh už v stupni B2. Pochádzajú z juhogalských dielní a z dielne v Rheinzaabene. Najstaršími uzavretými nálezovými celkami sú žiarové hroby z Čaky, Gbeliec a Hronoviec (stupeň B2 doby rímskej). Na germánskej osade v Štúrove sú najstaršími chaty 1, 2 a 4 (dobře datované terrou sigillatou z Lezoux, majstri Cinnamus a Laxtucissa). Tieto zanikajú v období okolo markomanských vojen. Problémom zostáva obdobie ich vzniku. Ako najpravdepodobnejšie sa javí stred 2. stor. n. l., t. j. počiatok výroby majstra *Cinnamusa* v stredogalskom Lezoux, okolo roku 140. Rovnakú situáciu spozoroval V. Varsik pri analýze nálezov z germánskej osady vo Velkom Mederi, kde pre najstaršiu fázu kvádskeho osídlenia vyčlenil horizont „A“ ohraničený rokmi 140/160 – 180/200 (Varsik 1998, 94).

Germánske pohrebiská na dolnom Pohroní

Germánske pohrebiská so staršej doby rímskej sú na Pohroní doložené len na troch lokalitách: Čaka – Kopec, Gbelce – Tehelňa a Hronovce – Rúbaniská. V Čake boli odkryté 4 žiarové urnové hroby a jeden žiarový jamový hrob. V Gbelciach bolo zachránených päť hrobov a niekoľko ďalších hrobových nálezov. Žiarový urnový hrob bojovníka z Čaky – Kopca (hrob č. 4/60) patrí medzi najstaršie dosiaľ odkryté uzavreté nálezové celky na Pohroní. Meč typu *gladius-Pompei* (VI. skupiny Biborského; Biborski 2004), hrot oštepú (typ VI podľa Kaczanowského; Kaczanowski 1995) ako aj bronzové nádoby rímskej proveniencie (E 39/40) a urna zdobená viacnásobnými rytými vlnovkami germánskeho pôvodu hrob datujú do obdobia okolo polovice 2. stor. n. l. (Beljak – Kolník 2006, 86–87). O niečo mladšie sú dva mužské hroby s bojovníckou výbavou z Gbeliec – Tehelne (hroby č. 2/61 a 4/61). Hrob č. 2/61 do stupňa B2/C1 datuje pár železných ostrôh (typ E 1/2 podľa Ginalského; Ginalski 1991) a železná pracka (skupina G, typ 18 podľa Madydy-Legutko 1986) s analógiami v przeworskej kultúre a bronzová kolienkovitá spona typu Almgren 140/141 s analógiami na Polabí. Hrob č. 4/61 nám umožňuje do fázy C1a chronologicky zaradiť železný záves pošvy meča a v rukách vyhotovená urna.

Dva ženské hroby z Gbeliec-Tehelne (hroby č. 1/61 a 3/61) datujeme do rozvinutého štádia stupňa B2, prípadne do B2/C1. V hrobe č. 1/61 sa okrem sklenených korálikov a hlinenej urny našlo aj držadlo drevenej skrinky provinciálno-rímskej proveniencie. Z hrobu č. 3/61 pochádza zaujímavá kombinácia páru železných provinciálnych spôn (varianty typu Almgren 86) a striebornej germánskej spony typu Almgren 38–39c s analógiami v Polabí (Beljak/Kolník 2006, 80–82). V Hronovciach boli v roku 2009 odkryté 3 urnové hroby a nálezy z ďalších rozrušených hrobov. V súčasnosti sa uvedené predmety analyzujú a pripravujú k publikácii.

Sídliskové objekty

Pravdepodobne jedným z najstarších dokladov germánskeho osídlenia dolného Pohronia je chata bez kolovej konštrukcie (objekt č. 5 – M 32–36) z Čaky – Dielov odkrytá počas výskumu A. Točíka v roku 1950 (Beljak 2006, 257–272, obr. 3: 1). Do polovice 2. stor. n. l. je datovaná aj chata č. 4/1961 z tej istej lokality, ktorej konštrukcia sa vyznačuje dvoma stĺpmi umiestnenými v strede jej kratších stien (Beljak 2006, 257–272, obr. 4: 1). Ďalším objektom z Čaky – Dielov je jama č. 2/1961. Jej datovanie (do staršej doby rímskej) podporuje aj jednovrstvový kostený hrebeň typu C podľa S. Thomasovej. Chata 32/1984 z Obidu (Ožďáni 1985, 182–184) je do obdobia okolo markomanských vojen datovaná fragmentom misy Drag. 37, vyrobenej majstrom *Cinnamusom* v Lezoux a železnou ostrohou typu Ginalski E5.

Medzi chatami z druhej polovice 2. stor. n. l. sú doložené zahĺbené objekty bez kolovej konštrukcie. Sú nimi chaty 1, 4 a 8 v Štúrove (obr. 3: 1; 25: 1; 26: 2) a M 32–36 v Čake – Dieloch. Je možné, že tieto objekty mali nadzemnú zrubovú konštrukciu, ktorej stopy sa nedochovali. Najzriedkavejším typom obydli doloženým v germánskych osadách v regióne dolného Pohronia sú chaty s dvomi nosnými kolmi popri kratších stranách. Doložený je v Čake v prípade chaty 4/1961. Šesťkolovú dispozíciu, doplnenú o vchodový výklenok na južnej strane mala chata 2 v Štúrove (obr. 13: 1). Šesťkolovú dispozíciu so siedmym – stredovým – podporným kolom má chata 5 v Štúrove (obr. 26: 1) a chata 32/1984 v Obide (Beljak – Kolník 2008, 129–146).

Z hľadiska topografie osady v Štúrove môžeme vo fáze B2b sledovať zoskupenie objektov predovšetkým v severozápadnej časti odkrytej plochy (obr. 2). Do mladšieho úseku staršej doby rímskej, presnejšie do 2. pol. 2. stor. n. l. (do Eggersovho stupňa B2 s možným presahom do stupňa B2/C1) tu datujeme chaty č. 1, 2 a 4. Chatu 1 dobre datujú štyri fragmenty terry sigillaty z Lezoux. Chatu 2 môžeme do obdobia okolo markomanských vojen datovať aj na základe rímskoprovinciálnej kolienkovitej spony A 247. W. Jobst pre tento typ kolienkovitých spôn v tábore Lauriacum vyčlenil variantu D, ktorú datuje na začiatok druhej polovice 2. stor. n. l. (Jobst 1975, 63–65). V chate 2 v Štúrove sa našla s ďalším chronologicky citlivým predmetom – s jednovrstvovým kosteným hrebeňom s oblúkovitým držadlom. Tento konštrukčne patrí do typu AI vyčleneného S. Thomas (1961, 56). Chronologicky ho s prihliadnutím na celý nálezový súbor môžeme datovať do obdobia okolo polovice 2. stor. n. l. Chata 4 obsahovala podstatne menej nálezov ako obe predchádzajúce. Určujúcim pre jej datovanie je torzo terry sigillaty misy Drag. 37 vyrobenej majstrom *Laxtucissom* v Lezoux (obdobie Antoninovcov; Kuzmová 1997).

Chaty 1 a 2 v Štúrove obsahujú značné množstvo archeologických nálezov, najmä keramických zlomkov (v chate 1 cca 647 ex.; chata 2 cca 943 ex.). Mimoriadne vysoký je v rámci nich podiel keramiky importovanej z rímskych provincií. Podobne je to aj v ďalších objektoch z tohto obdobia: napr. v chate 32/84 z Obidu-Obidskej pusty, v objekte 5 (M 32–36) z Čaky – Dielov.

Obr. 2 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Celkový plán. Šedou farbou sú zvýraznené objekty z mladšieho stupňa staršej doby rímskej a počiatku mladšej doby rímskej (stupne B2, B2/C1 a C1).

Nálezy zo staršej doby rímskej zo Štúrova

Spony typu A 247

Z germánskej osady v Štúrove pochádzajú dve rímskoprovinciálne kolienkovité spony. Jedna sa našla v nálezovom kontexte chaty 2 a druhá v omnoho neskoršom nálezovom súbore, v zásepe slovansko-avarského hrobu č. 119. Obe majú polkruhovú záhlavnú doštičku. Kolienkovité spony sú typické pre rímske vojenské prostredie predovšetkým v období od 2. polovice 2. stor. n. l. do prvej polovice 3. stor. n. l. Objavujú sa aj v barbarском prostredí na juhozápadnom Slovensku, napr. v chate 189 v Branči (Kolník/Varsik/Vladár 2007, 132, tab. 152), alebo v hrobe 85 v Abraháme, v sprievode s dvojicou spôn s valcovitou hlavicou (Kolník 1980, 40–41, tab. XXVII: 85: b–c). Spona zo štúrovskej chaty č. 2 má štíhly kolienkovite lomený lúčik (obr. 14: 2). Na jeho vnútornej strane vidno stopy po dodatočných úpravách pilníkom. Spona má plný vysoký zachycovač a nôžku ukončenú guľovitou pätkou. Polkruhovú záhlavnú doštičku je zdobená rytou cikcakovitou výzdobou. Tetiva a ihla sa nezachovali. Kolienkovitá spona zo zásepu avarsko-slovanského hrobu 119 má menšie rozmery, ale je masívnejšia. Vysoký zachycovač je ukončený kolmo zrezanou nôžkou. Pod polkruhovú záhlavnú doštičku sa nachádza samostrelové vinutie.

E. Riha vydělila pre rímske kolienkovité spony z Augstu, typ 3. 12. Spona z chaty 2 patrí k jej podtypu 3. 12. 1 a z hrobu 119 do podtypu 3. 12. 3 (Riha 1979, 85, tab. 12: 291, 292, 295). Na základe analógií z rímskeho limitu na rieke Neckar ich datuje od obdobia panovania cisára Hadriana po koniec 2. stor. n. l. (Riha 1979, 85). Podobne ich datuje aj A. Böhme, ktorá ich v nálezoch z rímskych kastelov Saalburg a Zugmantel označila ako typ 19 b. Za doklad hornej hranice výskytu na konci 2. stor. n. l. pokladá hrob z Lyonu (Böhme 1972, 19, tab. 6: 375–378, 7: 384–391). Najvernejšiu analógiu k sponě z chaty 2 v Štúrove nachádzame v náleze z rímskeho tábora Lauriacum (Jobst 1975, tab. 21: 154). W. Jobst pre tento typ kolienkovitých spôn vyčlenil variant D, ktorý datuje na začiatok druhej polovice 2. stor. n. l. (Jobst 1975, 63–65). Toto chronologické zaradenie zodpovedá aj nálezovému kontextu v chate 2, ktorý ju datuje do obdobia krátko pred markomanskými vojnami.

Rôznorodé kolienkovité spony sa vyskytujú v mestských centrách provincie Panónia (Aquincum, Brigetio, Carnuntum, Intercisa, Mursa, Savaria a Siscia – Patek 1942, 131; Koščević 1980, 27, 28). V oblasti provincie Dácia ich naposledy súborne analyzoval S. Cociş (2004, 88–105). Na dolnom Pohroní bol v posledných rokoch získaný veľký súbor rímskych kolienkovitých spôn z Mužle a z Obidu. Spony A 247 sa dostali i do severných oblastí barbarika. Tu treba spomenúť predovšetkým hrob 11 na pohrebisku przeworskej kultúry Chmielów Piaskowy, v ktorom sa našiel pár týchto spôn (Godłowski/Wichman 1998, tab. 13: 11: 16–17).

Kostené ihlice

Najzaujímavejším nálezom je kompletne zachovaná ihlica nájdená v zásepe chaty 1 (obr. 3: 9). Jej hlavica je zdobená v motíve piniovej šišky, čo naznačuje rímskoprovinciálny pôvod. V osade v Štúrove sa našiel fragment spodnej časti kostenej ihlice aj pri povrchovom zbere.

Kostené hrebene

Príklad jednovrstvového hrebeňa sa našiel vo výplni chaty 2 (obr. 14: 8). Má poloblúkovitý tvar rukoväte s dvomi vodorovnými rytými líniami oddelujúcimi držadlo od zubov. Tvarovo a konštrukčne spadá do typu AI vyčleneného S. Thomasovou (1961, 56). Chronologicky ho, aj vďaka celkovému inventáru chaty 2, môžeme datovať do obdobia okolo polovice 2. stor. n. l. Podobné hrebene pochádzajú z chaty 20 v germánskej osade v Branči (Kolník/Varsík/Vladár 2007, 73, tab. 19: 4), z osady v Ivanke pri Dunaji (Kraskovská 1970, 111, obr. 16: 1), z osady vo Vlčkovciach (Hanuliak/Varsík 2005, 148, obr. 26: 4) a z hrobu 80 na germánskom pohrebisku v Dobřichove-Piřchore (Droberjar 1999, tab. 57: 80: 1).

Bronzové nádoby

Z germánskej osady v Štúrove pochádzajú dve bronzové nádoby, resp. ich časti. V zásype chaty 2 sa okrem iných nálezov našiel fragment okraja cedidla (obr. 14: 1). Vzhľadom k zlomkovitému stavu zachovania nie je možné presne určiť jeho typ (E 159–162?). Z výplne tejto chaty pochádza aj bližšie neurčiteľný fragment bronzovej nádoby (obr. 14: 9).

Sklené nádoby

V chate 1 sa vyskytli dva fragmenty roztaveného skla zelenavého sfarbenia, ktoré sa nedajú bližšie zaradiť (obr. 3: 7-8).

Sklené perly

Guľovitý korálik z viacfarebného skla bol nájdený v zásype chaty 2. Výzdobu tvorí biela vlnovka v čiernej paste (obr. 14: 3), skupiny XXII podľa Mączyńskiej (1977).

Rímske hlinené kahance

Fragment hornej časti firemného kahanca sa našiel v zásype chaty 8 v (obr. 26: 3). Nálezový kontext chaty 8 patrí do druhej polovice 2. stor. n. l. Na dolnom Pohroní sú doložené aj dva staršie nálezy hlinených kahancov z okolia Levíc. Jeden patrí k typu Loeschke V a zdobený je signatúrou *C ATIL VEST*. Ďalší má nápis *CRESCES* (Krekovič 1983, 510–516).

Rímske tehly

Fragmenty stavebnej keramiky boli v Štúrove zistené v chatách 2, 5, 6/6a, 12 a v jamových objektoch II a R. Ide o tehly, z ktorých žiadna neniesla kolok. Z tohto dôvodu ich môžeme len všeobecne datovať do doby rímskej.

Nože a iné predmety zo železa

Fragment železného noža s odsadeným trňom bol nájdený v zásype chaty 2 (obr. 14: 4). Ide o najbežnejší typ noža v dobe rímskej, ktorý má vzhľadom na účelovú a dlho pretrvávajúcu formu minimálnu chronologickú výpovednú hodnotu. V tejto chate sa našli aj fragmenty ďalších bližšie neurčiteľných železných predmetov (obr. 14: 6), jeden železný klin (obr. 14: 7) a klinec (obr. 14: 5).

Prasleny

Dva kónické a jeden bikónický praslen sa našli v chate 2 (obr. 14: 10–12). Samotné prasleny môžeme vzhľadom k nálezovému kontextu chaty 2 datovať do druhej polovice 2. stor.

Závažia

Pri severnej stene chaty 2 v Štúrove ležalo na kope osem hlinených závaží a v strede chaty jedno hlinené závažie (obr. 13). Majú tvar kužela a v hornej časti prevrtaný otvor slúžiaci k zaveseniu na tkáčske krosná. Jedno závažie bolo vypálené (obr. 15: 5) a osem sušených (obr. 15: 1–4, 6–9). Na juhozápadnom Slovensku sú pre nás z hľadiska analógií mimoriadne dôležité nálezy závaží z germánskej kniežacej rezidencie v Cíferi – Páci. V objekte č. 58 sa našlo 200 hlinených závaží a v objekte č. 60 vyše 150 hlinených závaží (Kolník 1977, 184; 1986, 418). V objekte 121/88 v germánskej osade v Ostrovčanoch na východnom Slovensku sa našlo 14 ihlanovitých a jedno kuželovité hlinené závažie (Lamiová-Schmiedlová 2002, 325–327). V chate zo staršej doby rímskej, v osade (II) ľudu púchovskej kultúry v Liptovskej Mare, bolo odkrytých 26 hlinených závaží (Pieta 1996, 60, obr. 11). Najbližšie analógie k štúrovským závažiam z pohľadu tvaru i chronológie nachádzame v chate XVII v Křepiciach na južnej Morave. Táto chata je datovaná do stupňa B2/C1 doby rímskej (Droberjar 1997, 153, tab. 109: 1–6).

Rímskoprovinciálna keramika

V chate 1 v Štúrove boli objavené štyri fragmenty terry sigillaty pochádzajúcej z Lezoux a v chate 2 jeden fragment terry sigillaty z Rheinzabernu. Mimoriadne vysoký je v rámci nich aj podiel keramiky importovanej z rímskych provincií: v chate 1 = 107 ex. (16,5 %), v chate 2 = 154 ex. (16,3 %). V chate 32/84 v neďalekej germánskej osade v Obide tvorí importovaná keramika 14 %, v chate 4/1961 v Čake-Dieloch 20 % a v chate 5 (M 32–36) v tejto osade dokonca 23 %. V Štúrove si zaslúži pozornosť bohatý súbor tehlovočervenej keramiky z chaty 1 (tvorí 65 % z celého objemu importovanej keramiky) a 2 (61 %). Početne zastúpená je aj sivá jemná keramika (v chate 1 = 28 %; v chate 2 = 31 %). Sivý drsný riad v najstaršom horizonte germánskeho osídlenia v Štúrove (v druhej polovici 2. stor. n. l.), čiže v chatách 1 a 2, tvorí iba

3 – 7 % z celkového množstva importovanej keramiky z rímskych provincií. Podobne je to aj v ďalších objektoch z tohto obdobia: napr. v chate 32/84 zo Štúrova-Obidu, objekte 5 (M 32-36) z Čaky – Dielov.

Nálezky tehlovočervenej rímskoprovinciálnej keramiky reprezentujú v Štúrove prevažne džbány so širokým hrdlom a zvyčajne s jedným párikovým uchom (Beljak/Kolník 2007, 135–142). Zdobené boli maľovaním v pásach, mramorovaním a celoplošným poťahom. Vyskytujú sa aj nádoby bez špeciálne upraveného povrchu. Ich zlomky sa našli v chatách 1, 2 a 8 (obr. 4: 1; 5: 5; 16: 5, 10 – 12; 17: 11; 18: 8). Tehlovočervené hrnce s esovito profilovaným telom reprezentujú nálezy z chaty 1 (obr. 4: 2). Tam sa našli aj exempláre s horizontálnym okrajom (obr. 4: 3). Tehlovočervené misy sú reprezentované predovšetkým príkladmi s prstencovým ústím a zalomeným kónickým telom (obr. 19: 1, 3). V nálezoch z chaty 2 nachádzame tiež trecie misky (mortária) bez glazúry (obr. 18: 2).

V chatách 1 a 2 v Štúrove je výrazne zastúpený súbor sivej jemnej panónskej keramiky zdobenej kolkovaním. Ide predovšetkým o misy imitujúce tvar Drag. 37. Pozornosť si zaslúžia najmä dva rekonštruovateľné exempláre z chaty 2 (obr. 16: 1 – 2). Oba sú zdobené vegetabilným motívom. Jedna misa je potiahnutá šedou (obr. 16: 1) a druhá čiernou engobou (obr. 16: 2). Zlomok misy zdobený vegetabilným motívom sa našiel i v chate 8 (obr. 26: 4).

Inou kategóriou kolkovanej výzdoby sú odtlačky v podobe lístkov na dnách z vnútornej strany mís z chaty 1 (obr. 4: 11, 13). Lístkovým kolkom v kombinácii s dvoma líniami vrypov ozubeným kolieskom a vodorovným žliabkom je zdobená misa imitujúca tvar Drag. 37 z toho istého objektu (obr. 4: 5). Zoomorfný výzdobný prvok (pravdepodobne bežiaci pes) zas môžeme sledovať na fragmente tela misy z chaty 2 (obr. 17: 13). Takto zdobené misy boli v minulosti často označované ako produkty majstra *Resata*. Produkovali ich najmä v druhej polovici 1. a počas 2. stor. n. l. (Maróti 1987, 93). Produkčnými centrami boli Aquincum, Gorsium a širšie zázemie Brigetia (Maróti 1991, 381).

Sivý jemný panónsky riad aj v priebehu 2. polovice 2. stor. a v 3. stor. n. l. reprezentujú misy imitujúce tvar Drag. 37. Zdobené sú predovšetkým početnými horizontálnymi pásmi vrypov ozubeným kolieskom a žliabkami. Takto zdobené sú torzá mis z chaty 1 (obr. 4: 5, 7, 9), z chaty 2 (obr. 17: 2-3, 5, 7, 10, 12-15) a z chaty 3 (obr. 25: 2). Zastúpené sú tiež kónické misy a misy s prstencom, vyhotovené zo sivého jemného materiálu.

Keramiky s bohatšou prímiesou piesku a s drsným povrchom reprezentujú v nálezovom fonde chaty 2 v Štúrove, predovšetkým misy s horizontálnym okrajom (obr. 17: 4, 8 – 9) typu Petznek 17.4.1 (Petznek 1998), esovite profilované hrnce Petznekovej typu 6.1 (obr. 17: 6), pokrývky typu Petznek 29 (obr. 18: 3). Typickým zástupcom rímskoprovinciálnej sivej drsnej keramiky sú zásobnice (obr. 18: 1) a taniere s mierne šikmo odsadeným okrajom doložené v chate 1. Pre sivú drsnú keramiky je charakteristická výzdoba jemným hrebeňovaním a jemnými vodorovnými ryhami v oblasti pod hrdlom nádoby.

Germánska keramika

V nálezových súboroch objektov v Štúrove a na dolnom Pohroní sa našla typologicky rôznorodá germánska keramika vyhotovená v ruke, ktorú radíme do druhej polovice 2. stor. n. l. Viditeľný je značný rozdiel medzi kvalitou výroby a výzdoby tzv. stolovej a kuchynskej keramiky. Stolovú keramiky v mladšej fáze staršej doby rímskej reprezentujú predovšetkým rôzne tvary mís a vázovitých nádob. Je pre ne typická výzdoba pomocou ozubeného kolieska (obr. 6: 6; 21: 11; 27: 17 – 19), barbotina (vyhotoveného nalepovaním, ozubeným kolieskom príp. „zaštipovaním“; obr. 7: 2, 4; 21: 3, 5, 7), rytými vetvičkami (obr. 20: 3; 22: 5 – 6) a hrebeňovanými vlnovkami (obr. 7: 6, 11; 22: 23; 25: 8), plastickými lištami (obr. 6: 4; 20: 1; 24: 2), odtlačkami kolkov (obr. 6: 8; 9: 14), zväzkami brázd a žliabkov (obr. 6: 5, 7, 11; 11: 3; 21: 10, 14; 27: 12 – 14).

V tvaroch sú zastúpené predovšetkým hlboké misy s odsadeným telom (obr. 6: 6, 8; 20: 5, 10 – 11; 21: 3), štíhle vázovité nádoby na dutej nôžke (obr. 20: 1), misy na dutej nôžke (obr. 20: 3), hlboké misy so zalomeným telom (obr. 6: 2; 21: 6; 24: 2), misy s odsadeným telom a zaobleným dnom s omfalom (obr. 6: 11, 12; 11: 3), misy so zaobleným telom (obr. 11: 5; 21: 7, 9; 22: 3, 6), misy so zatiahnutým okrajom (obr. 27: 4), miniatúrne misy (obr. 11: 2; 20: 2), kónické a bikónické poháre (obr. 6: 7). Tzv. stolová keramika má prevažne hladký povrch čiernej farby, často leštený príp. tuhovaný. Je kvalitne vypálená a má menší obsah prímies v keramickej hmote.

Kuchynskú keramiky zastupujú esovite profilované hrnce (obr. 8: 1, 4, 6, 8; 9: 5, 8, 13; 10: 1; 16: 1; 20: 4; 21: 1 – 2; 23: 1; 24: 9; 25: 11 – 13; 27: 1), esovite profilované hrnce (obr. 20: 6), misy so zatiahnutým okrajom (obr. 10: 4), kónicky profilované misy (obr. 10: 8 – 9; 27: 20), valcovité misy, sitá, miniatúrne nádoby (obr. 8: 2 – 3). Zdobené sú najmä rytými a hrebeňovanými ornamentmi oblúkov (obr. 8: 15 – 16; 12: 9, 22; 23: 23), oblúčikov (obr. 8: 7; 10: 8; 12: 1 – 8, 10; 23: 17, 20), vlnovky (obr. 24: 14; 25: 17), vetvičky (obr. 7: 12; 23: 5 – 8), mriežky (obr. 8: 11; 9: 16 – 18; 11: 1; 12: 20); šikmých rýh (obr. 12: 26), kolmým hrebeňovaním (obr. 9: 10, 19), odtlačkami trojuholníkovitých kolkov (obr. 9: 14) alebo vrypmi nechtov/prstov (obr. 8: 1; 9: 8 – 12; 11: 1; 12: 11 – 19; 20: 6; 21: 1 – 2; 22: 8 – 9; 24: 9, 17; 25: 18 – 21; 27: 1, 9 – 10) a ich kombináciami. Ornament je umiestnený predovšetkým na pleciach a vydutíach nádob. Z technologického hľadiska je nápadný vysoký podiel prímies v hline, z ktorej je tzv. kuchynská keramika vyhotovená. Povrch týchto nádob je zväčša sivej farby a často zdrsnený.

Medzi výzdobné prvky, ktoré neprechádzajú do 3. stor. n. l., patria: vleštované oválne jamky, motív vetvičky na línii, trojuholníky a vpichy, mriežkovaný ornament, barbotino, ornament vytvorený ozubeným kolieskom. Ďalšia skupina výzdobných motívov sa takmer bez obmeny uplatňuje aj v nasledujúcom období: lúčovité žliabky na zaoblených dnách, brázdové polia a ozubené koliesko (Varsik 1998, 95).

Záver

Doklady kvádskeho osídlenia z 1. stor. n. l. na Pohroní a Poiplí chýbajú. Je pravdepodobné, že tu istý čas pretrvávalo keltsko-dácke osídlenie. Chýbajú nám však archeologické pramene, ktoré by to jednoznačne potvrdili. Vo fáze B2 sa Kvádi začali presúvať na východ. Táto migračná vlna vyšla medzi rokmi 80 – 100/120 z centrálného územia pôvodného Vanniovho kráľovstva, ktorého južnú a východnú hranicu tvorili rieky Dunaj, Váh a pohorie Malých Karpát. Kvádske osídlenie sa vo fáze B2 doby rímskej rozšírilo aj do dolného Pohronia a Poiplia. Vytvorilo tak najviac na východ vysunutú sídelnú zónu podunajských Germánov v staršej dobe rímskej. V období okolo markomanských vojen Kvádi expandujú do horských oblastí stredného Slovenska a na prelome 2. a 3. stor. n. l. kolonizujú územie na ľavom brehu Dunaja južne od pohoria Cserhát (v okolí dnešného Vácu v Maďarsku).

Osídlenie polohy osady v Štúrove bolo diskontinuálne. Prvú germánsku osadu tu možno zaznamenať v mladšom stupni staršej doby rímskej (obr. 2; doba okolo markomanských vojen). Do mladšieho úseku staršej doby rímskej, presnejšie do 2. pol. 2. stor. n. l. (do Eggersovho stupňa B2 s možným presahom do stupňa B2/C1), datujeme chaty č. 1, 2 a 4. Chatu 1 dobre datujú štyri fragmenty terry sigillaty z Lezoux (od majstra Cinnamusa). V chate 2 sa našla rímskoprovinciálna kolienkovitá spona A 247. W. Jobst pre tento typ kolienkovitých spôn v tábore Lauriacum vyčlenil variantu D (Jobst 1975, 63–65). Ďalším chronologicky citlivým predmetom odhaleným v chate 2 je jednovrstvový kostený hrebeň s oblúkovitým držadlom. Tento konštrukčne patrí do typu AI vyčleneného S. Thomas (1961, 56). Chata 4 obsahovala podstatne menej nálezov ako dve predchádzajúce. Určujúcim pre jej datovanie je torzo terry sigillaty misy Drag. 37 vyrobenej majstrom *Laxtucissom* v Lezoux (obdobie Antoninovcov). Pri interpretácii zániku chat 1, 2 a 4 sa ponúka aj konfrontácia s písomnými prameňmi. Po uzavretí mieru s Rimanmi v roku 175, museli Germáni vysídliť 14 km široký pás na ľavom brehu Dunaja, ktorý bol následne kontrolovaný Rimanmi (Cassius Dion, Rímske dejiny 71, 15; Dobiáš 1964, 251). Je preto pravdepodobné, že chaty 1 a 2 v Štúrove a 32/1984 v Obide, ktoré dokladajú germánske osídlenie týchto lokalít v období pred markomanskými vojnami, zanikajú práve v tomto čase. Nálezy nájdené v ich výplni (napr. zlomky terry sigillaty z Lezoux) túto hypotézu podporujú.

Z celkového nálezového kontextu vyplýva, že osídlenie v 2. polovici 2. stor. n. l. bolo v Štúrove najintenzívnejšie. Koncom 2. stor. n. l. a v prvej polovici 3. stor. n. l. nastal v osídlení štúrovej osady výrazný útlm. Všetky chaty, ktoré zaradujeme do mladšej doby rímskej (č. 3 a 8), patria na jej začiatok, niekam na prelom 2 a 3. stor. n. l. a do prvých desaťročí 3. stor. n. l. Terra sigillata z Rheinzabernu je v Štúrove zastúpená menej početne ako tovar z Lezoux. Výrobky z Westerndorfu a Pfaffenhofenu tu absentujú úplne (Beljak/Kolník 2007, 135–158).

POZNÁMKA

Tento príspevok vznikol ako súčasť projektu 2/0159/09 grantovej agentúry VEGA.
Za poskytnutie nálezov z výskumu v Štúrove ďakujem PhDr. Titusovi Kolníkovi, DrSc.

LITERATÚRA

- BELJAK, J. 2006: Púchovská kultúra a Germáni na Pohroní v staršej dobe rímskej. Die Púchov-Kultur und die Germanen im Grenzgebiet (Hron) in der älteren römischen Kaiserzeit. In: Archeologie Barbarů. Sborník příspěvků I. konference: „Pozdně keltské, germánské a časně slovanské osídlení“ (1. stol. př. Kr. – 7. stol. n. l.), Kounice 20.-22.zář. 2005. Praha, s. 257–272.
- BELJAK, J. – KOLNÍK, T. 2007: Rímskoprovinciálna keramika z germánskej osady v Štúrove. In Archeologie barbarů 2006 : příspěvky z II. protohistorické konference České Budějovice, 21.-24. 11. 2006. České Budějovice, s. 135–157.
- BELJAK, J. – KOLNÍK, T. 2008: Štruktúra a vývoj germánskej osady v Štúrove. In Barbarská sídliště : chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů (Archeologie barbarů 2007). Editor Eduard Droberjar, Balázs Komoróczy, Dagmar Vachútová. Brno, s. 129–146.
- BELJAK, J. – KOLNÍK, T. 2006: Germánske hroby z Čaky a Gbeliec. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v dobe rímskej. Slov. Arch. 54, s. 57–94.
- BIBORSKI M. 2004: Schwert. Römische Kaiserzeit. In: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde. Bd. 27. Berlin – New York, s. 549–562.
- BÖHME, W. H. 1972: Die Fibeln der Kastele Saalburg und Zugmantel. SJ 29, s. 5–112.
- BŘEZINOVÁ, G. 2000: Nitra-Šindolka : Siedlung aus der Latenezeit. Katalog. Archaeologica Slovaca Monographiae, Tomus VII. I. Bratislava.
- COCIȘ, S. 2004: Fibulele din Dacia Romana. Cluj-Napoca.
- DOBIÁŠ, J. 1964: Dějiny československého území před vystoupením Slovanů. Praha.
- DROBERJAR, E. 1997: Studien zu den germanischen Siedlungen der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. Praha.
- DROBERJAR, E. 1999: Dobřichov-Piřchora. Ein Brandgräberfeld der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen. Ein Beitrag zur Kenntnis des Marbods Reiches. Praha.
- GINALSKI, J. 1991: Ostrogi kabłakowe kultury przeworskiej. Klasyfikacja typologiczna. Przegląd Arch. 38, s. 53–84.
- GODŁOWSKI, K. – WICHMAN, T. 1998: Chmielów Piaskowy. Ein Gräberfeld der Przeworsk Kultur im Świętokrzyskie Gebirge. Kraków.
- HANULIAK, M. – VARSÍK, V. 2005: Určujúce charakteristiky osídlenia vo Vlčkovciach. Slov. Arch. 53, s. 133–168.
- JOBST, W. 1975: Die römischen Fibeln aus Lauriacum. Forschungen in Lauriacum 10, Linz.
- KACZANOWSKI, P. 1995: Klasyfikacja grotów broni drzewcowej kultury przeworskiej z okresu rzymskiego. Kraków.

- KOLNÍK, T. 1971: Prehľad a stav bádania o dobe rímskej a sťahovaní národov. *Slov. Arch.* 19, s. 499–558.
- KOLNÍK, T. 1977: Anfänge der germanischen Besiedlung in der Südwestslowakei und das Regnum Vannianum. In: *Symposium Asklang der Latène-Zivilisation und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donaugebiet*. Bratislava, s. 143–171.
- KOLNÍK, T. 1980: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. I. Bratislava 1980.
- KOLNÍK, T. – VARSÍK, V. – VLADÁR, J. 2007: Branč. Germánska osada z 2. až 4. storočia. Eine germanische Siedlung vom 2. bis zum 4. Jahrhundert. Nitra.
- KOŠČEVIĆ, R. 1980: Antičke fibule s područja Siska. Zagreb.
- KOVÁR, B. 2008: Neskorá doba laténska v Pohroní a Poipiíli so zameraním na etnickú otázku. *Štud. Zvesti AÚ SAV* 43, s. 53–61.
- KRASKOVSKÁ L. 1970: Nález z doby rímskoprovinciálnej v senickom okrese. *Štud. Zvesti AÚ SAV* 18, s. 364.
- KREKOVÍČ, E. 1983: Römische Lampenfunde im slowakischen Barbaricum. *Arch. Rozhledy* 35/5, s. 510–516.
- KUZMOVÁ, K. 1997: Terra sigillata im Vorfeld des Nordpannonischen limes (Nordwestslowakei). Nitra.
- LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ, M. 2002: Fund eines Webstuhls aus der römischen Kaiserzeit in Ostrovany (Bez. Sabinov). In: Kuzmová, K./Pieta, K./Rajtár, J. (eds.): *Zwischen Rom und dem Barbaricum*. Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag. Nitra, s. 325–328.
- MAĆZYŃSKA, M. 1977: Paciorki z okresu rzymskiego i wczesnej fazy okresu wędrówek ludów na obszarze środkowoeuropejskiego Barbaricum. *Archeologia (Warszawa)* 28, s. 61–91.
- MADYDA-LEGUTKO, R. 1986: Die Gürtelschnallen der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum. *BAR Inter. Ser.* 360. Oxford.
- MARÓTI, É. 1987: Romai kori pecsetelt kerámia Nyugat-Pannoniában. *Zalai Múz.* 1, s. 81–103.
- MARÓTI, É. 1991: A római kori pecsetelt kerámia és a Resatus-kérdés. *Römerzeitliche gestempelte Keramik und die Resatus-Frage*. *Stud. Comitatus* 21, Szentendre, s. 365–427.
- OŽDÁNI, O. 1985: Výsledky záchranného výskumu v Štúrove v Obidskej puste. *AVANS* v roku 1984, s. 182–184.
- PATEK, E. 1942: A pannoniái fibulatípusok elterjedése és eredete (Verbreitung und Herkunft der römischen Fibeltypen in Pannonien). *DissPan Ser.* 2/19. Budapest.
- PETZNEK, B. 1998: Römerzeitliche Gebrauchskeramik aus Carnuntum. *Carnuntum-Jahrb.*, s. 167–320.
- PIETA, K. 1982: Probleme der Erforschung der dakischen Besiedlung in der Slowakei. *Thrac-Dacica* 3, s. 35–46.
- PIETA, K. 1993: Osídlenie z doby rímskej a sťahovania národov v Nitre. In: *Nitra. Príspevky k najstarším dejinám mesta*. Nitra, s. 74–90.
- PIETA, K. 1996: Liptovská Mara. *Včasnohistorické centrum severného Slovenska*. Bratislava.
- RIHA, E. 1979: Die römischen Fibeln aus Augst und Kaiseraugst. *Forschungen in Augst* 3, Augst.
- THOMAS, S. 1961: Studien zu den germanischen Kämmen der römischen Kaiserzeit. *ArbFberSächs* 8, s. 54–215.
- VARSÍK, V. 1998: Štruktúra germánskych sídlisk z 2. – 3. storočia na juhozápadnom Slovensku (Branč, Veľký Meder). *Nepublikovaná kandidátska dizertácia*. I, II. Nitra.

Antické pramene

Strabon, *Zemepis*
 Plinius Starší, *Prírodopis*
 Cassius Dion, *Rímske dejiny*

GERMANISCHE BESIEDLUNG IM ŠTÚROVO UND UNTEREM GRAN-GEBIET IN DER ÄLTEREN RÖMISCHEN KAISERZEIT

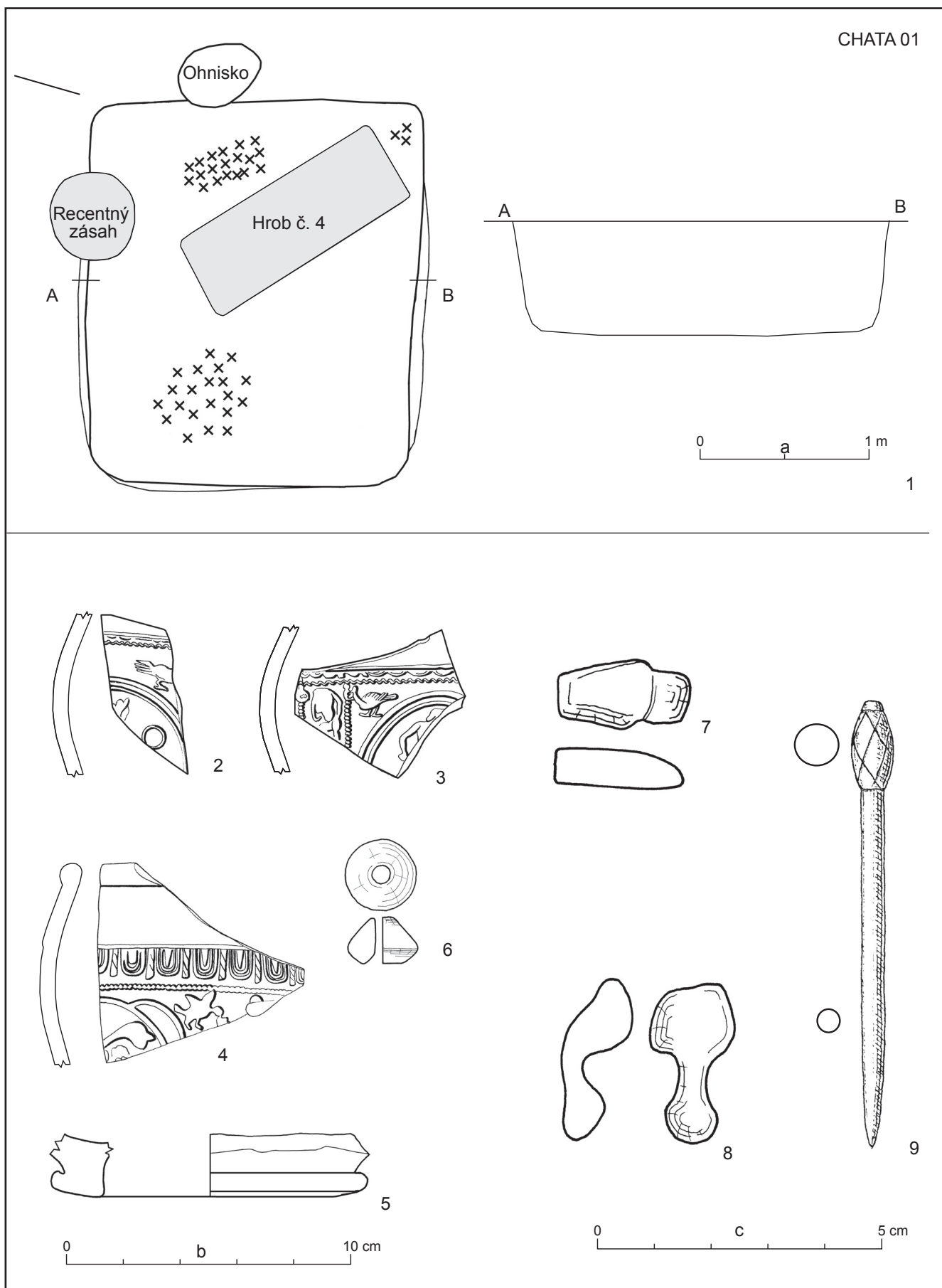
JÁN BELIAK

Es fehlen Beweise von der quadischen Besiedlung aus dem 1. Jahr. nach Chr. im Gran- und Eipelgebiet. Wahrscheinlich dauerte hier die kelto-dakische Besiedlung an. Es fehlen uns aber archäologische Beweise, die es bestätigen würden. In der Phase B2 haben sich die Quaden nach Osten verschoben. Diese Migration Welle ging in den Jahren 80-100/120 aus dem Zentrum vom Vannius Königreich aus. Die südliche und östliche Grenze des Vannius Königreichs bildeten die Flüsse Donau und Waag und die Kleinen Karpaten. Die quadische Besiedlung in der Phase B2 der römischen Kaiserzeit breitete sich bis in den unteren Gran- und Eipeltal aus. Es bildete sich so, die am meisten nach Osten vorgeschobene Siedlungszone der donauländischen Germanen in der älteren römischen Kaiserzeit aus. In der Zeit der Markomannen Kriege expandierten die Quaden in die gebirgigen Regionen der mittleren Slowakei und um die Wende des 2. und 3. Jahrs. kolonisierten das linke Donauufer südlich vom Cserhat Gebirge, in der Gegend von heutigen Vac in Ungarn.

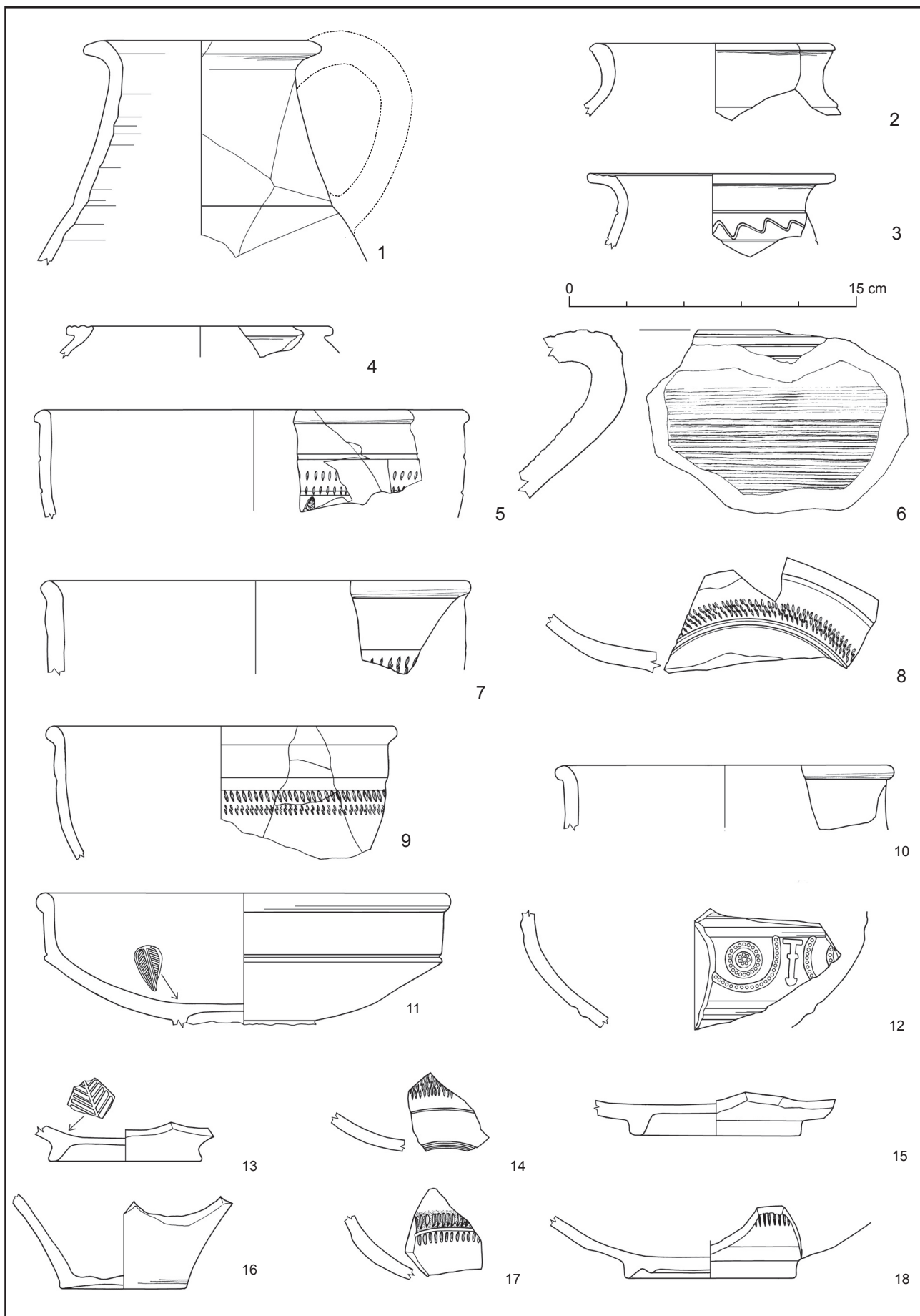
Die ältesten Fundkomplexe im unteren Grangebiet sind die Urnengräber aus Čaka, Gbelce und Hronovce (Stufe B2 der römischen Kaiserzeit). Wahrscheinlich ist eine der ältesten Beweise der germanischen Besiedlung aus dem unteren Grantal die Hütte (Objekt 5 – M 32-36) aus Čaka-Diely, die während der Grabungen von A. Točík in dem Jahr 1950 freigelegt wurde. In die Hälfte des 2. Jahr. nach Chr. ist die Hütte 4/1961 aus derselben Fundstelle datiert. Ihre Konstruktion ist durch zwei Pfosten in der Mitte der kürzeren Wände gekennzeichnet. Das nächste Objekt ist die Grube 2/1961 aus Čaka-Diely. Ihre Datierung (in die ältere römische Kaiserzeit) stützt auch der einschichtige Knochenkamm Typ C nach S. Thomas unter. Hütte 32/1984 aus Obid (Abb. 70; Oždáni 1985, 182-184) ist in die Zeit der Markomannen Kriege durch den Eisensporn Typ Ginalski E5 und das Fragment der Schale Drag. 37 datiert. Sie wurde von dem Master Cinnamusom aus Lezoux produziert.

Die Besiedlung in Štúrovo war nicht kontinuierlich. Die erste germanische Siedlung kann man hier in der jüngeren Stufe der älteren römischen Kaiserzeit erfassen. In den jüngeren Abschnitt der römischen Kaiserzeit, genauer in die zweite Hälfte des 2. Jahrs. nach Chr. (Eggers Stufe B2 mit möglichen Überlappung in die Stufe B2/C1), datieren wir die Hütten 1, 2 und 4. Hütte 1 datieren gut die vier Fragmente von Terra Sigillata aus Lezoux. In der Hütte 2 ist eine provinziell-römische Kniefibel A 247 gefunden worden. Der nächste chronologisch empfindliche Gegenstand in der Hütte 2 ist der einschichtige Knochenkamm Typ AI nach S. Thomas mit Bogenartigem Griff. In der Hütte 4 waren erheblich weniger Funde als in den zwei vorherigen. Bestimmend für ihre Datierung ist der Torso von der Terra Sigillata Schale Drag. 37. Vom gesamten Fundkomplex ergibt sich, dass die Besiedlung in der zweiten Hälfte des 2. Jahrs. nach Chr. in Štúrovo am intensivsten gewesen ist. Am Ende des 2. Jahrs. nach Chr. und in der ersten Hälfte des 3. Jahrs. nach Chr. tritt in der Siedlung von Štúrovo eine erhebliche Rezession ein. Alle Hütten, die wir in die jüngere Kaiserzeit einordnen (Nummer 3 und 8), gehören an ihren Beginn, ungefähr an die Wende des 2. und 3. Jahrs. nach Chr. und in die ersten Jahrzehnten des 3. Jahrs. nach Chr. Terra Sigillata aus Rheinzabern ist in Štúrovo durch weniger Funde als Güter aus Lezoux vertreten. Die Erzeugnisse aus Westerndorf und Pfaffenhofen fehlen völlig.

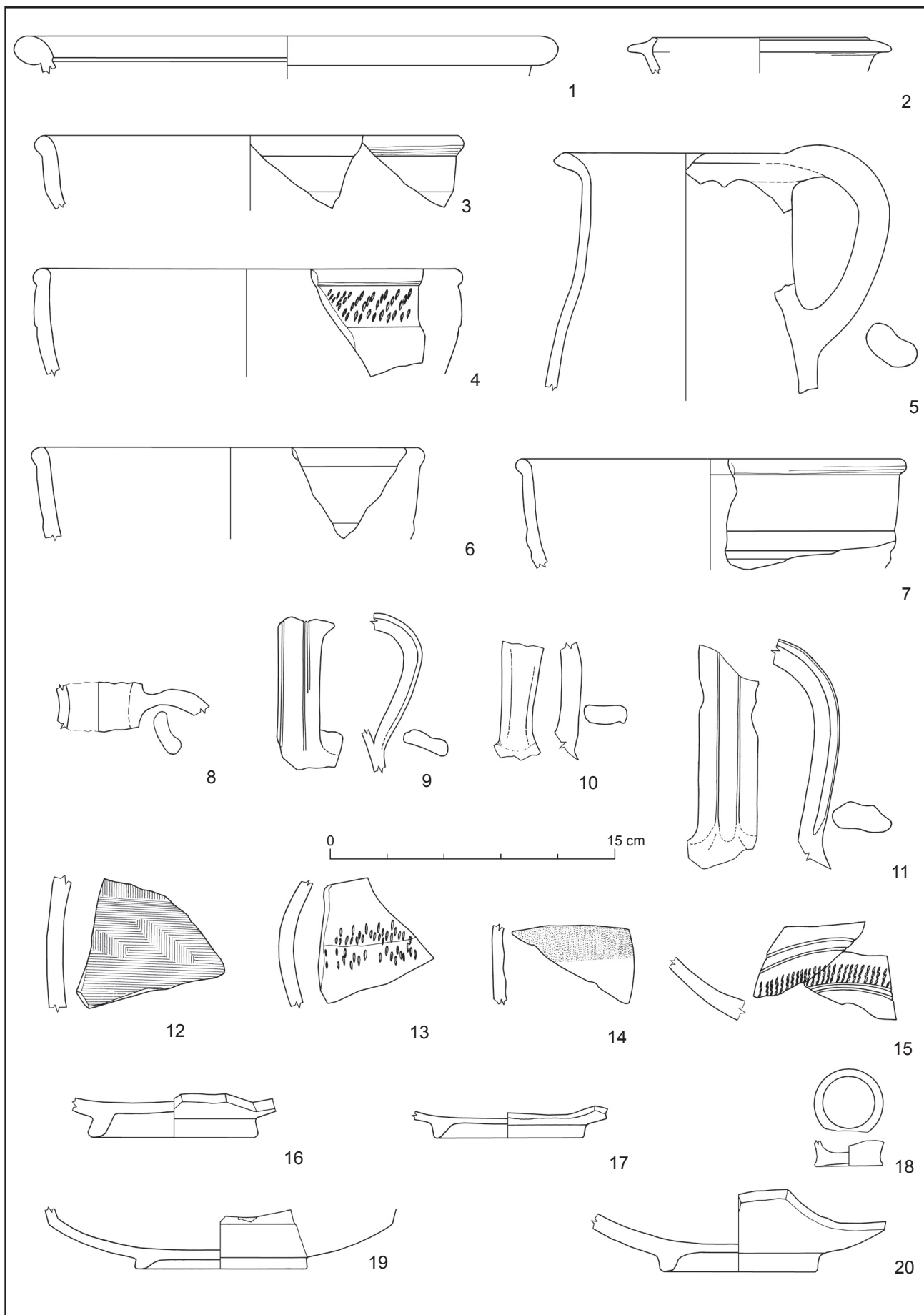
*PhDr. Ján Beljak, PhD., Archeologický ústav SAV, Vysunuté pracovisko Zvolen,
ul. Štúrova 2, 960 53 Zvolen, Slovenská republika
beljak@savzv.sk*

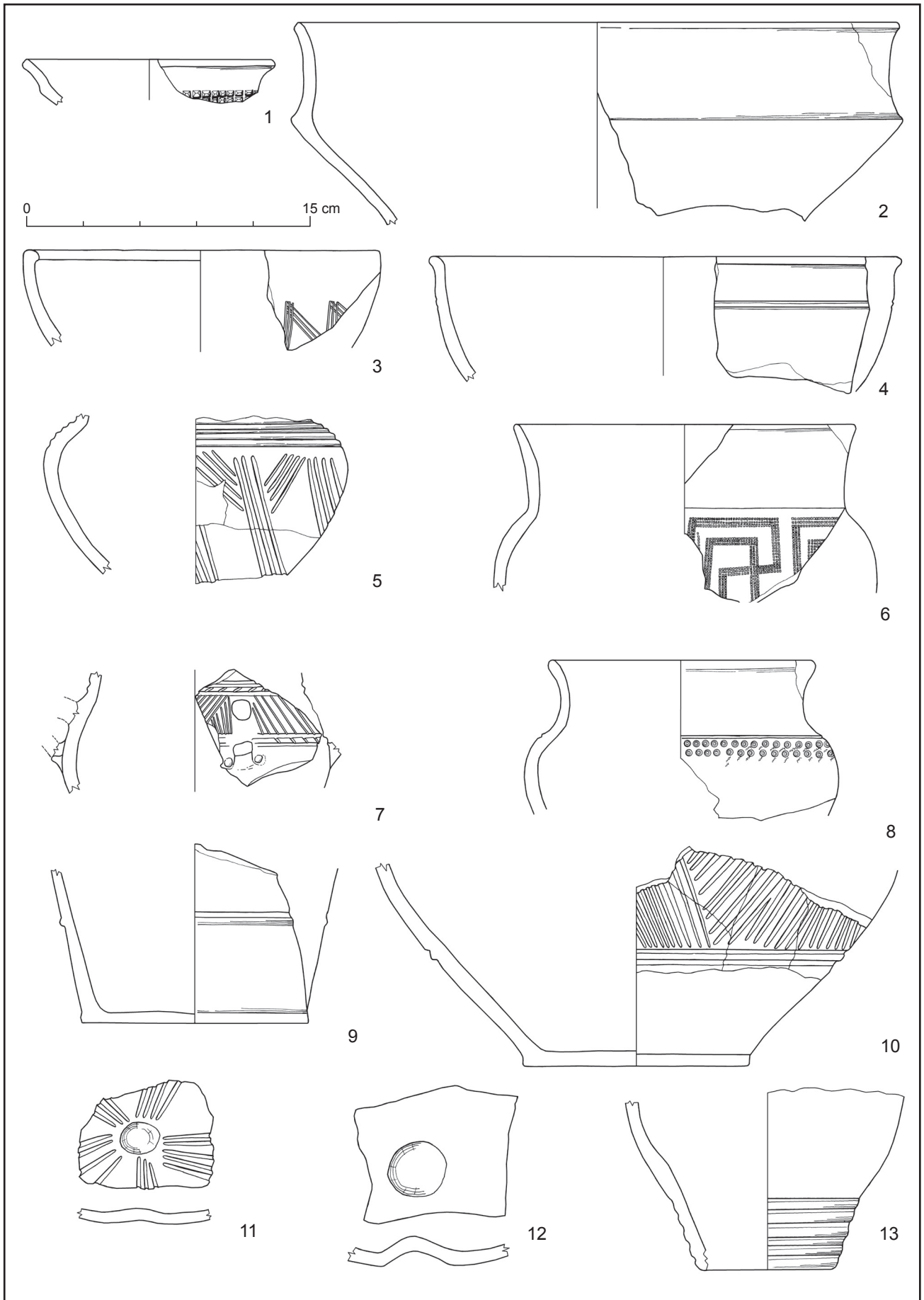
Obr. 3 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 01: 1 - pôdorys objektu; 2-5 - terra sigillata; 6 - hlinený praslen; 7 - zliatok skla; 8 - fragment jantáru; 9 - kostená ihlica. Mierky: a - 1; b - 2-6; c - 7-9.

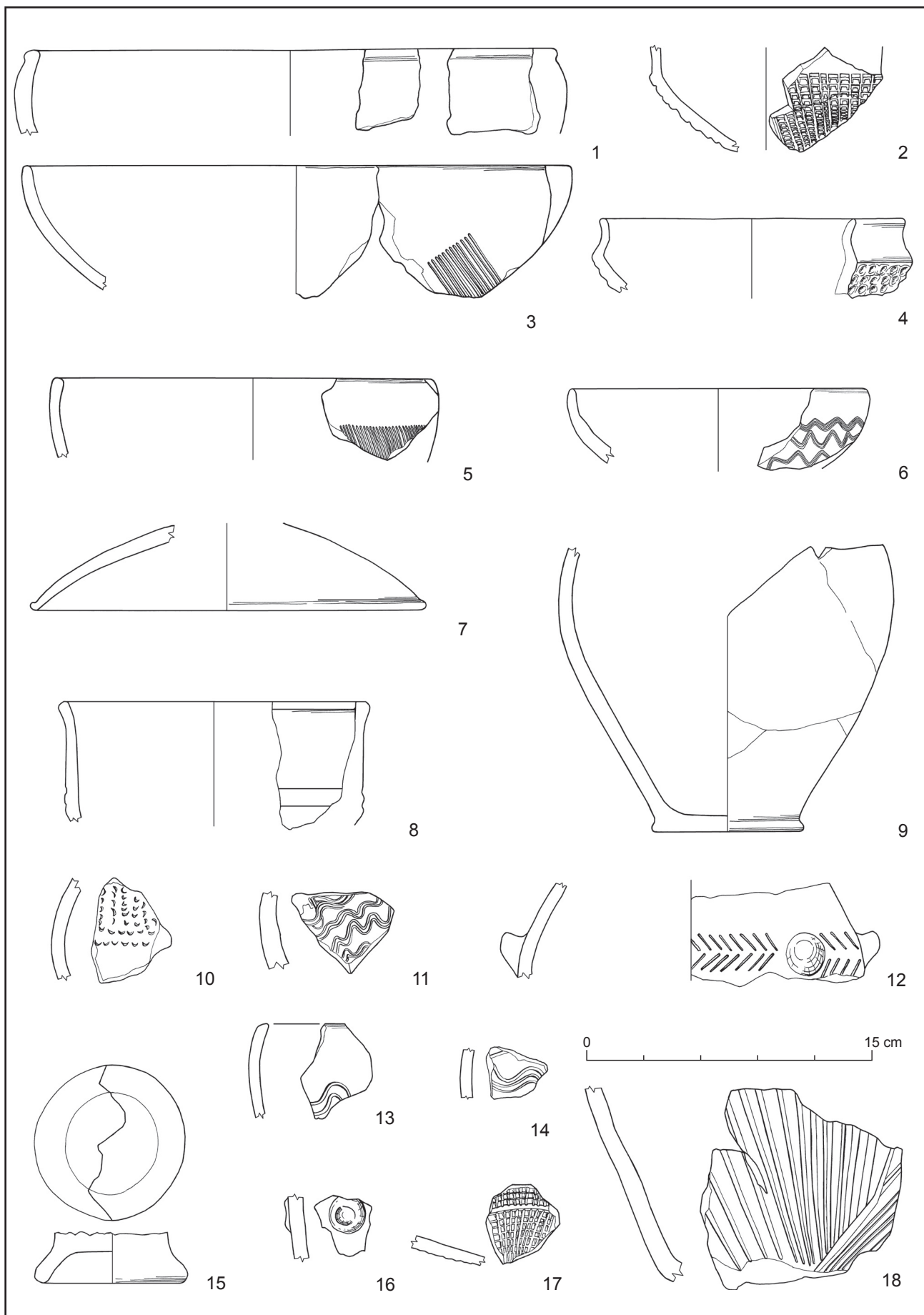
Obr. 4 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 01: 1-18 - výber rímskoprovinciálnej keramiky.

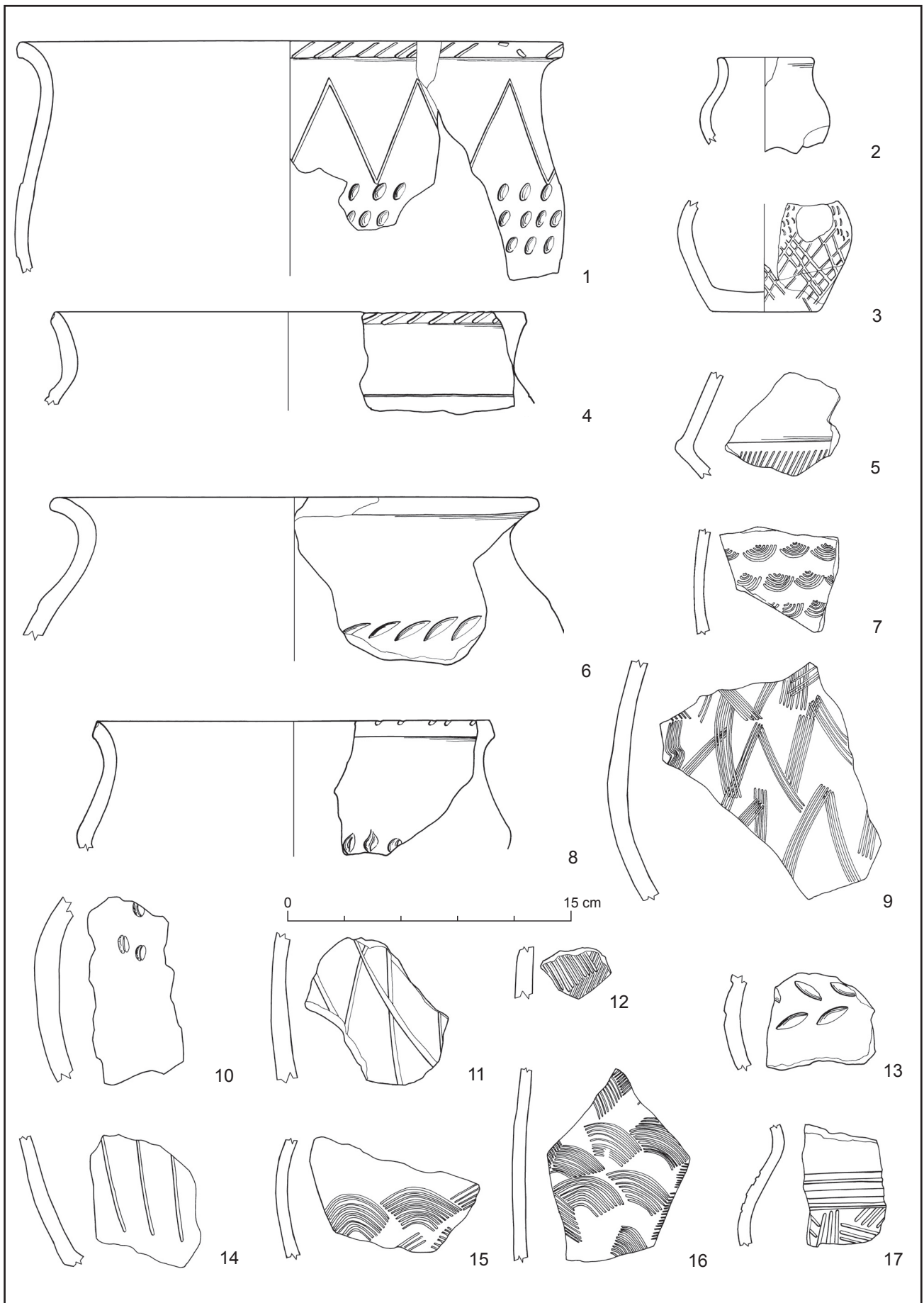
Obr. 5 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 01: 1-20 - výber rímskoprovinciálnej keramiky.

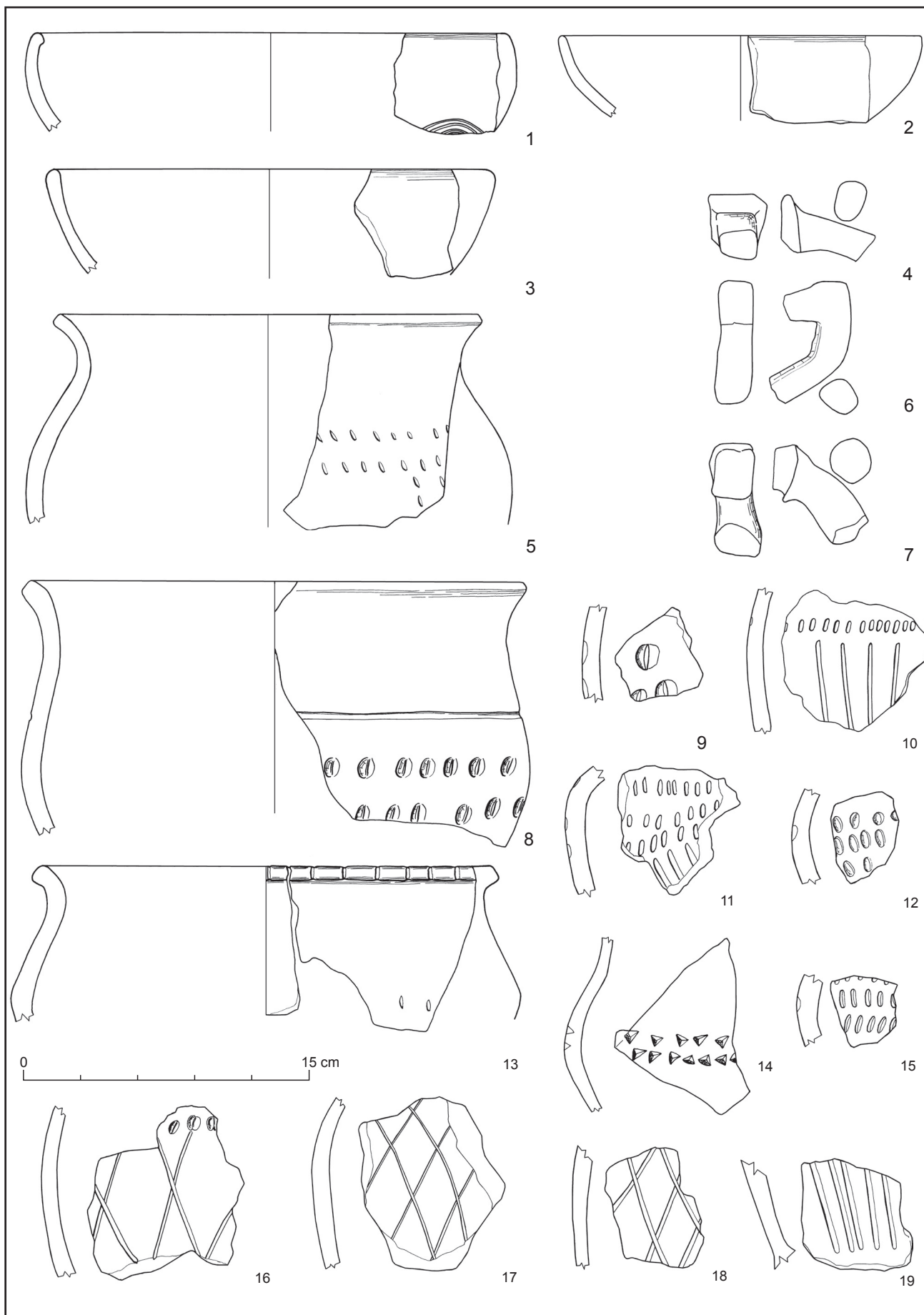
Obr. 6 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 01: 1-13 - výber germánskej keramiky.

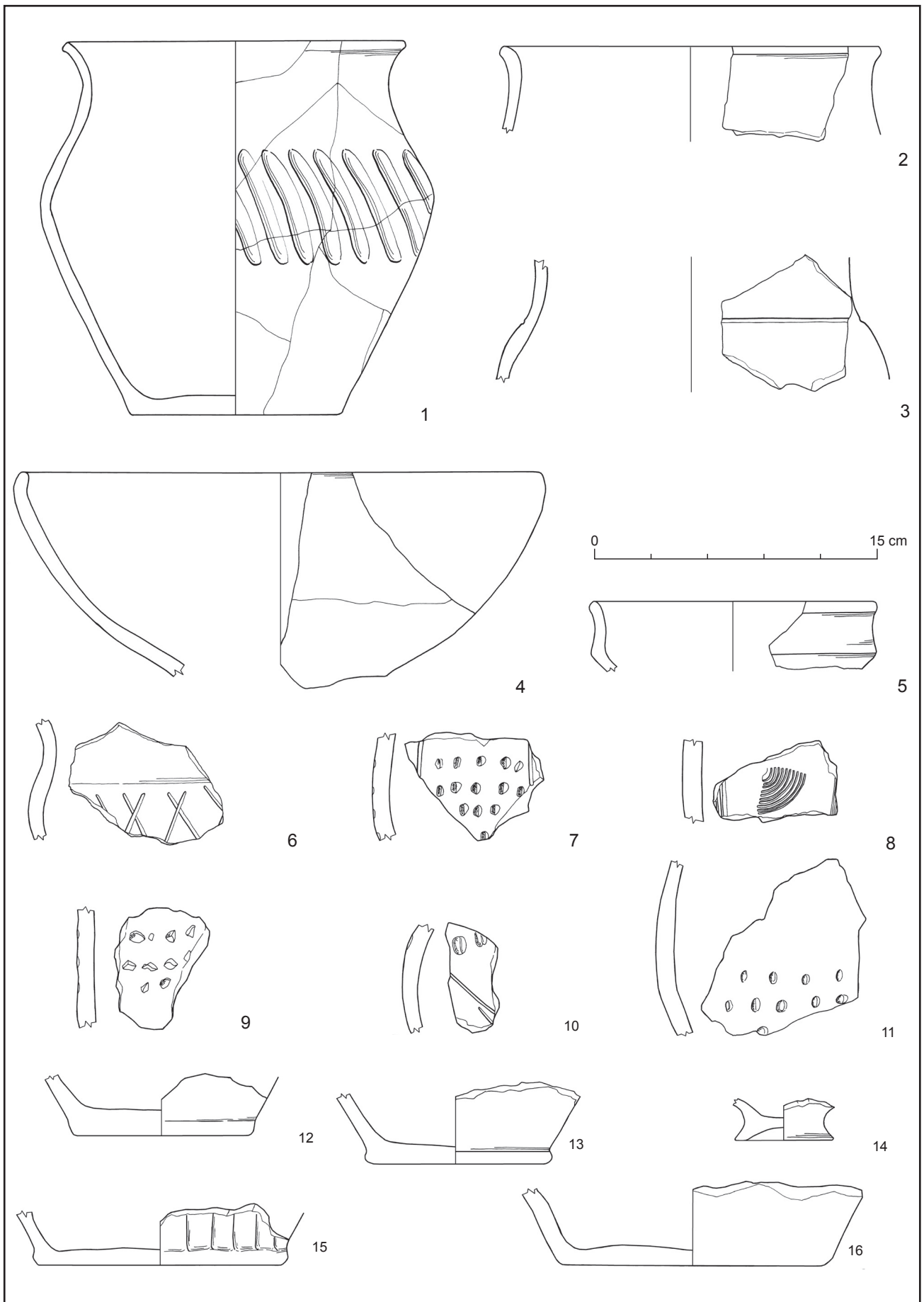
Obr. 7 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 01: 1-18 - výber germánskej keramiky.

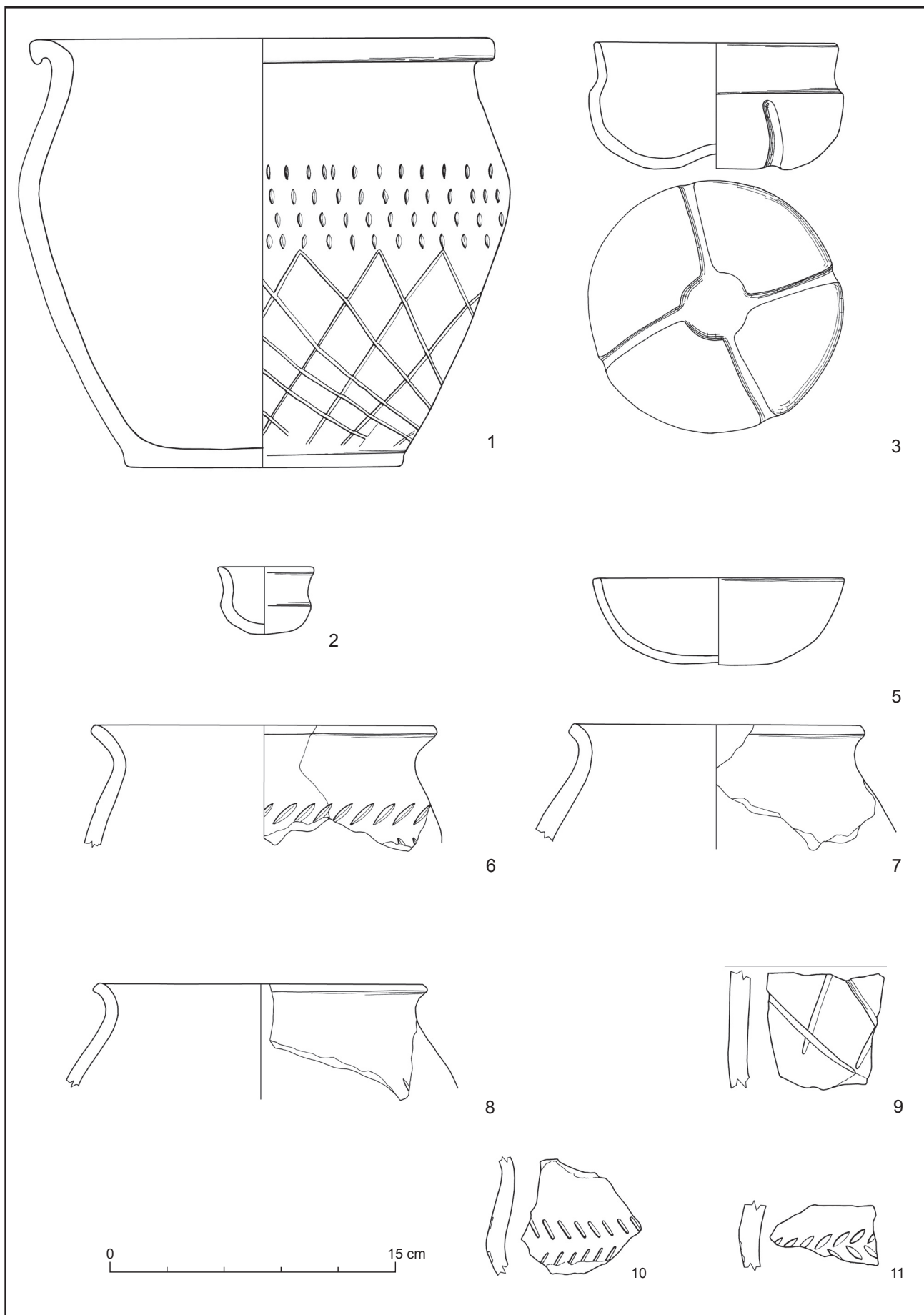
Obr. 8 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 01: 1-17 - výber germánskej keramiky.

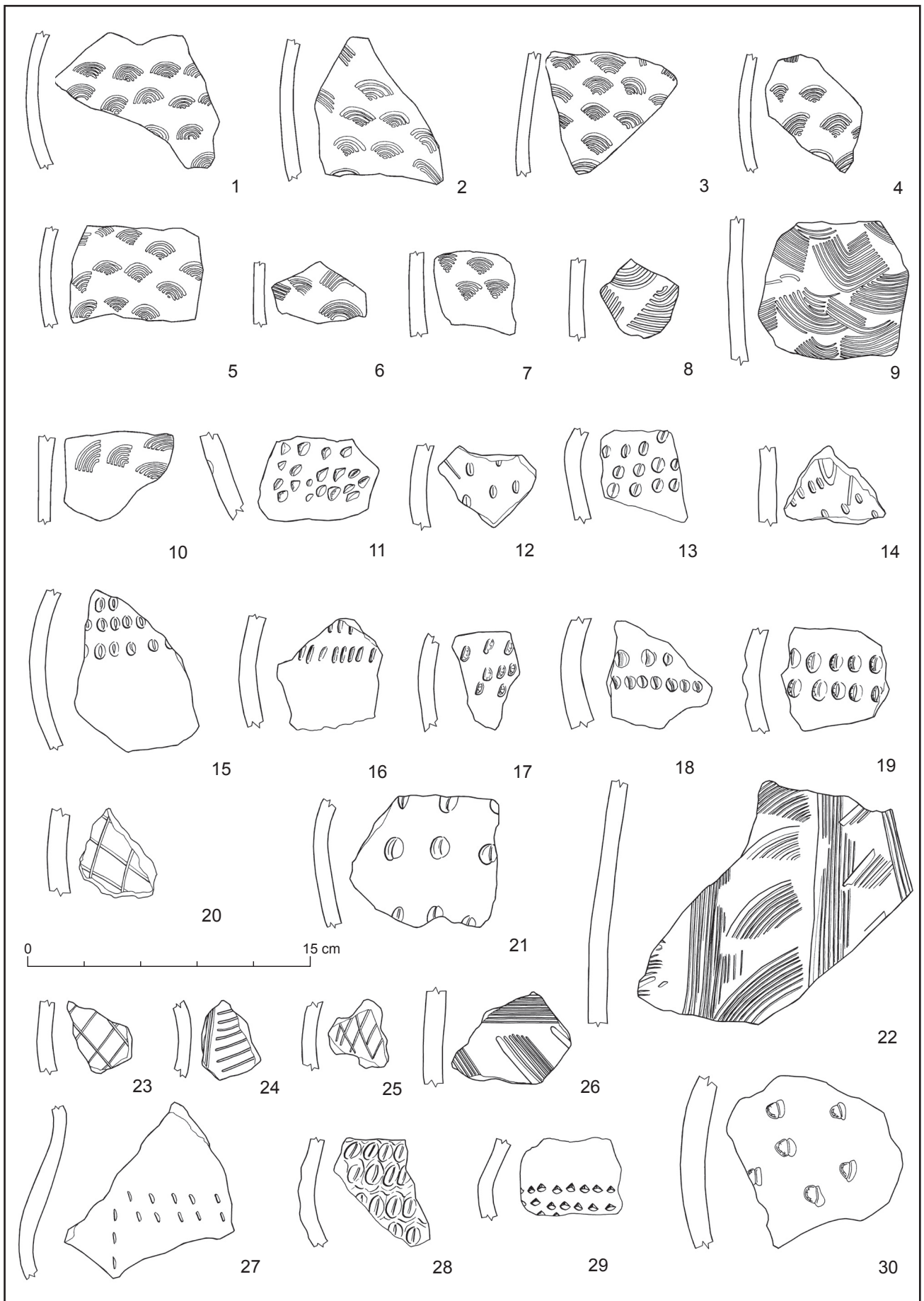
Obr. 9 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 01: 1-19 - výber germánskej keramiky.

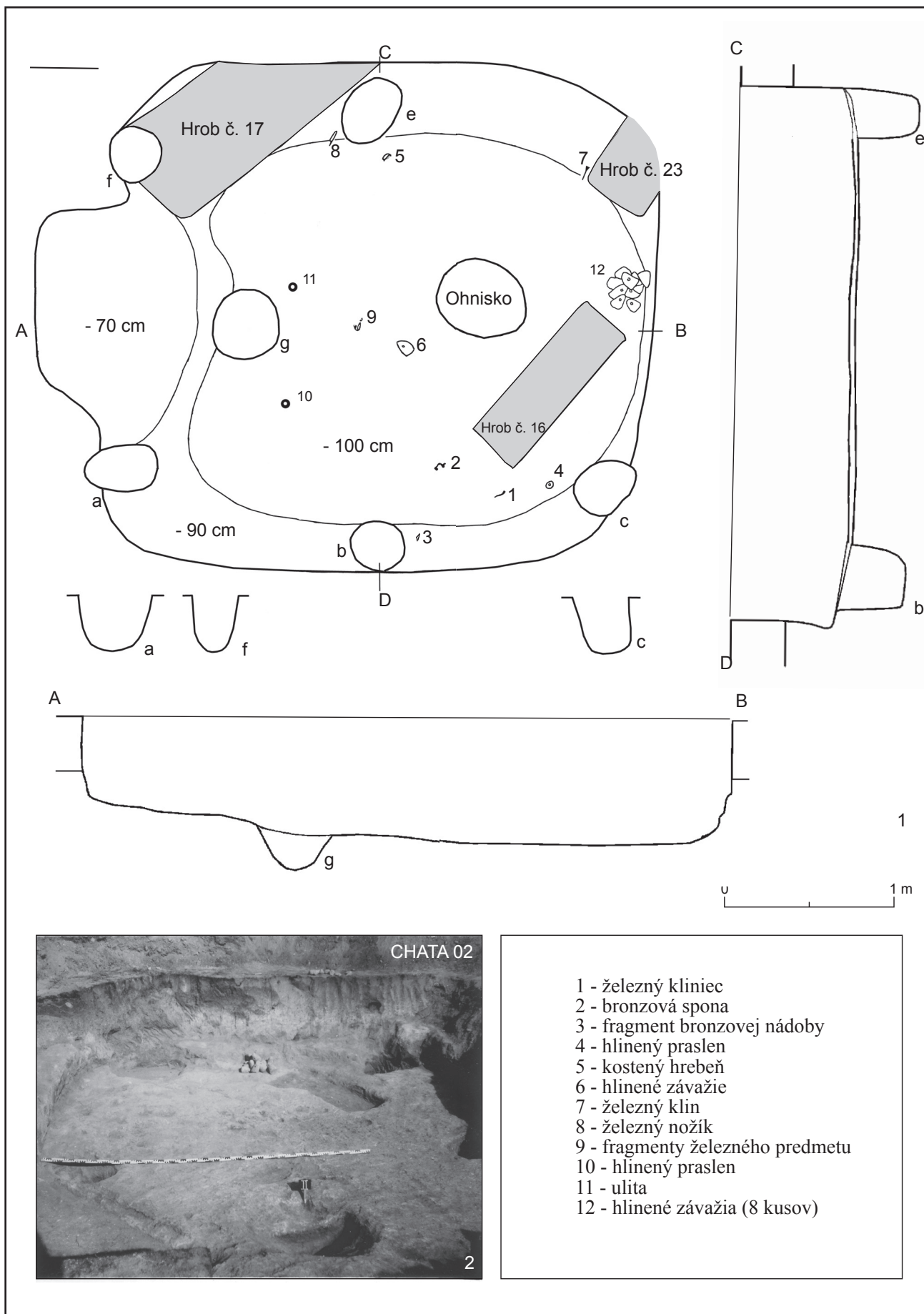
Obr. 10 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 01: 1-16 - výber germánskej keramiky.

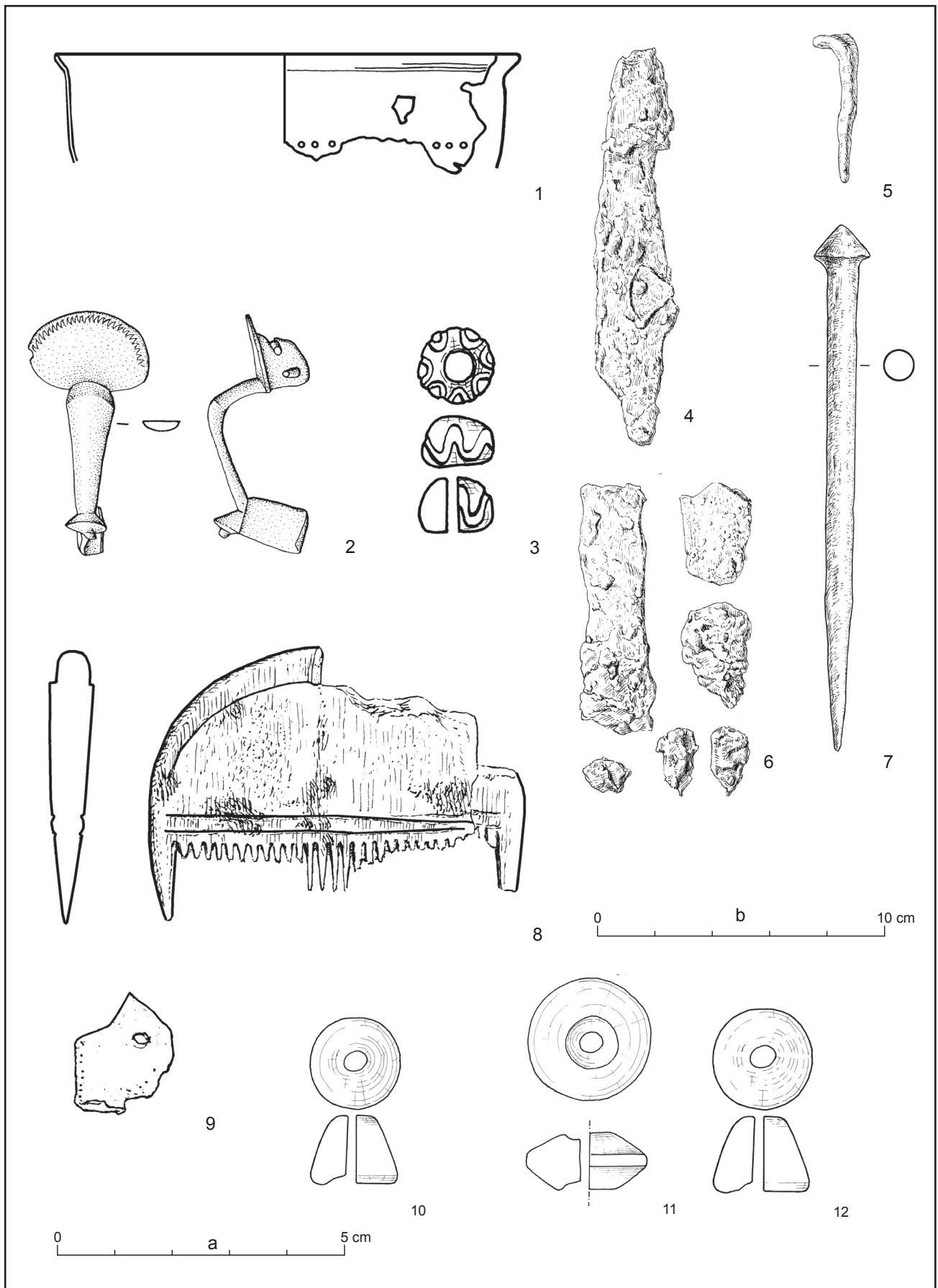
Obr. 11 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 01: 1-11 - výber germánskej keramiky.

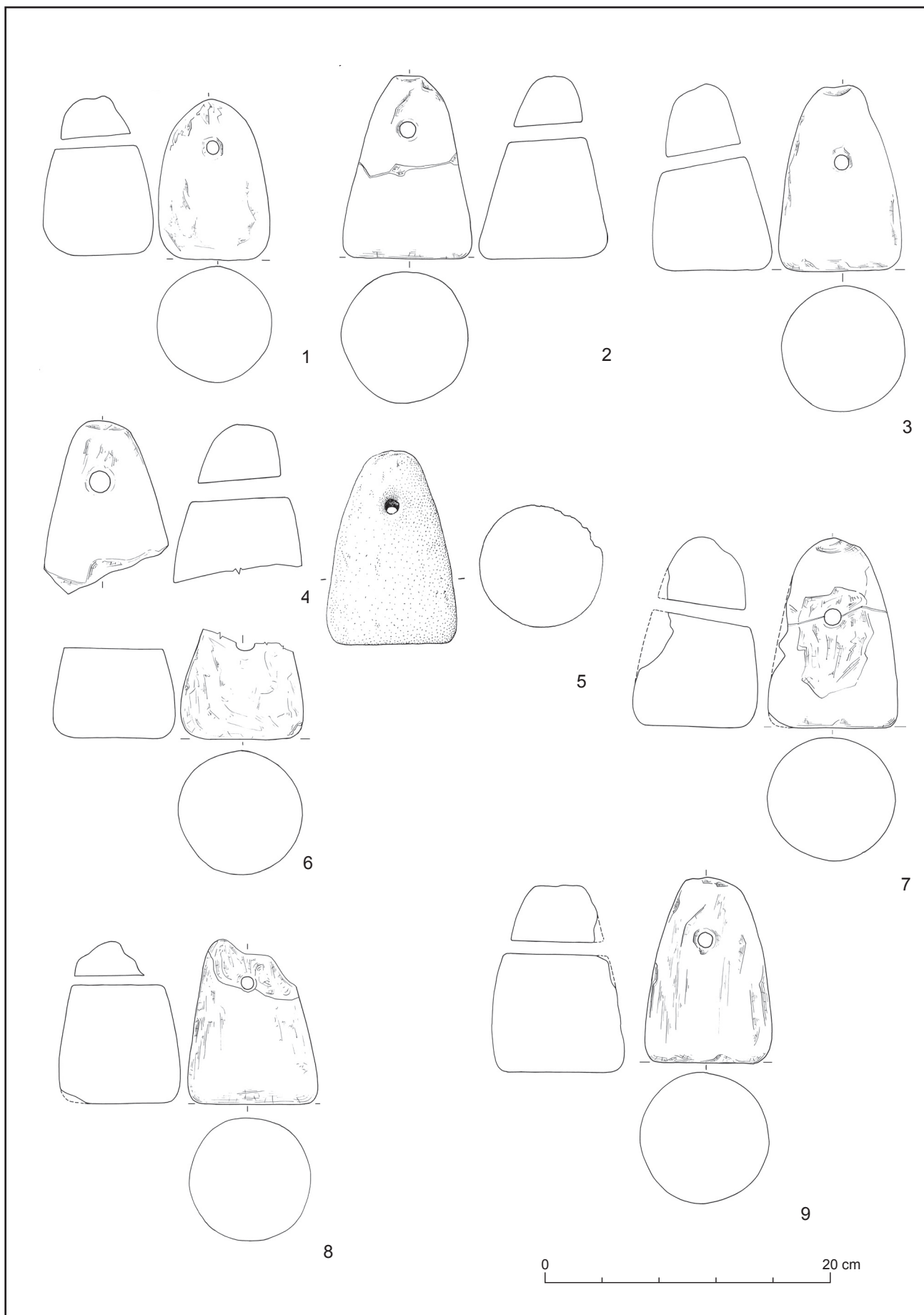
Obr. 12 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 01: 1-30 - výber germánskej keramiky.

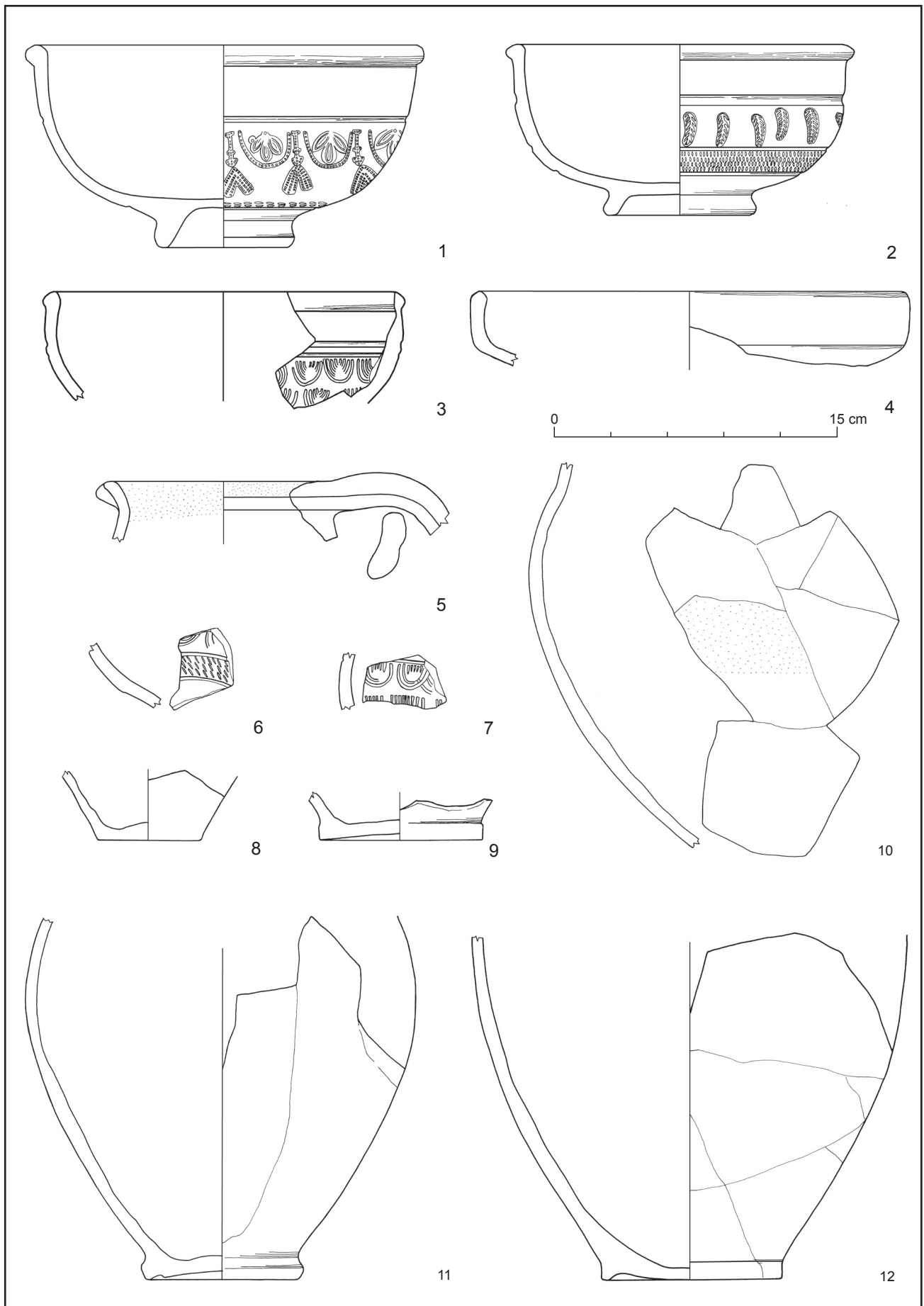
Obr. 13 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 02: 1 - pôdorys a priečne prierezy objektu; 2 - fotografia objektu.

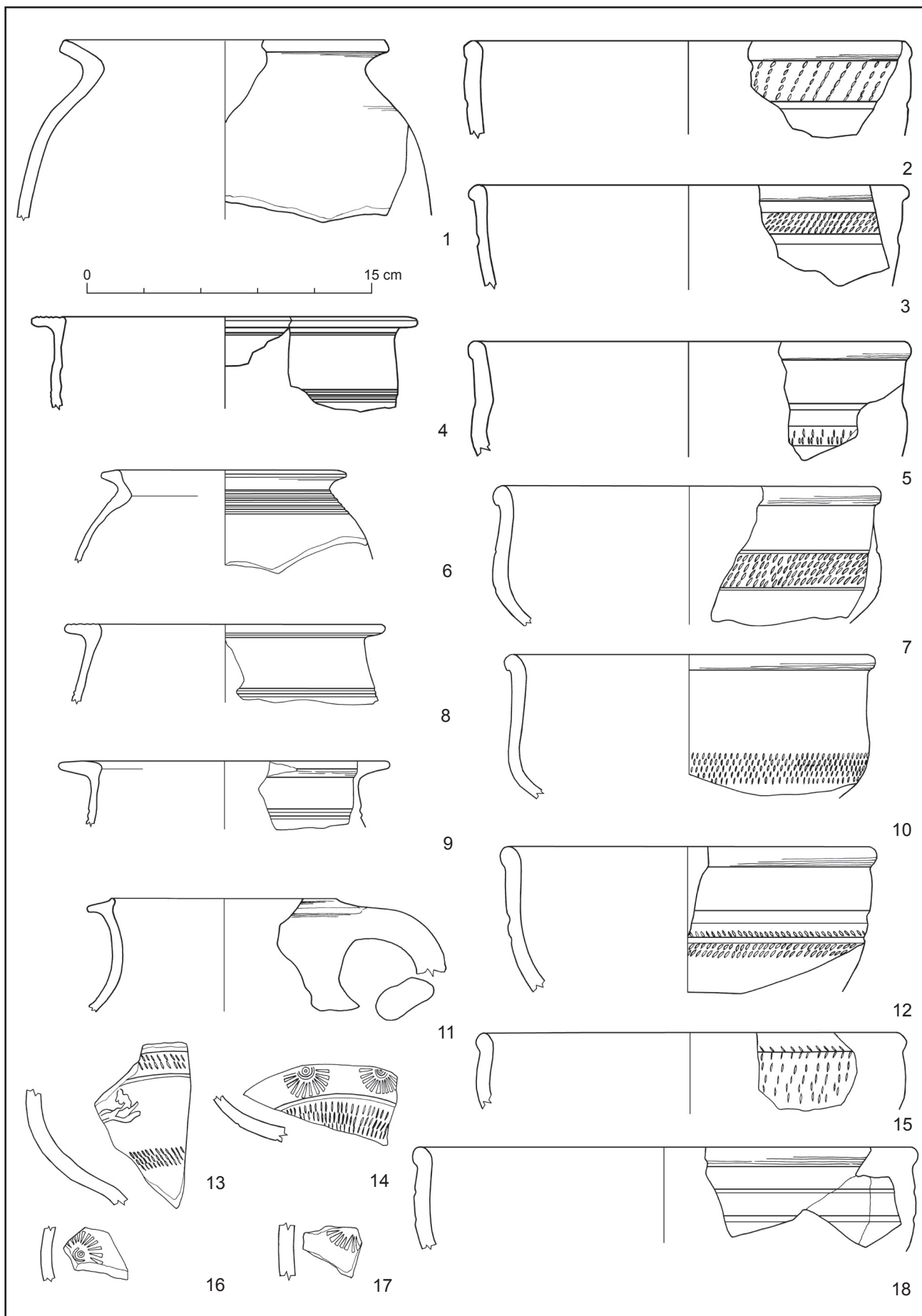
Obr. 14 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 02: 1 - fragment bronzovej nádoby; 2-bronzová spona; 3 - sklený korálik;
 4 - fragment železného predmetu; 5 - železný klincec; 6 - fragment železného noža; 7 - železný klin; 8 - kostný hrebeň;
 9 - fragment bronzovej nádoby; 10-12 - hlinené prasleny. Mierky: a - 1-3, 8-9; b - 4-7, 10-11.

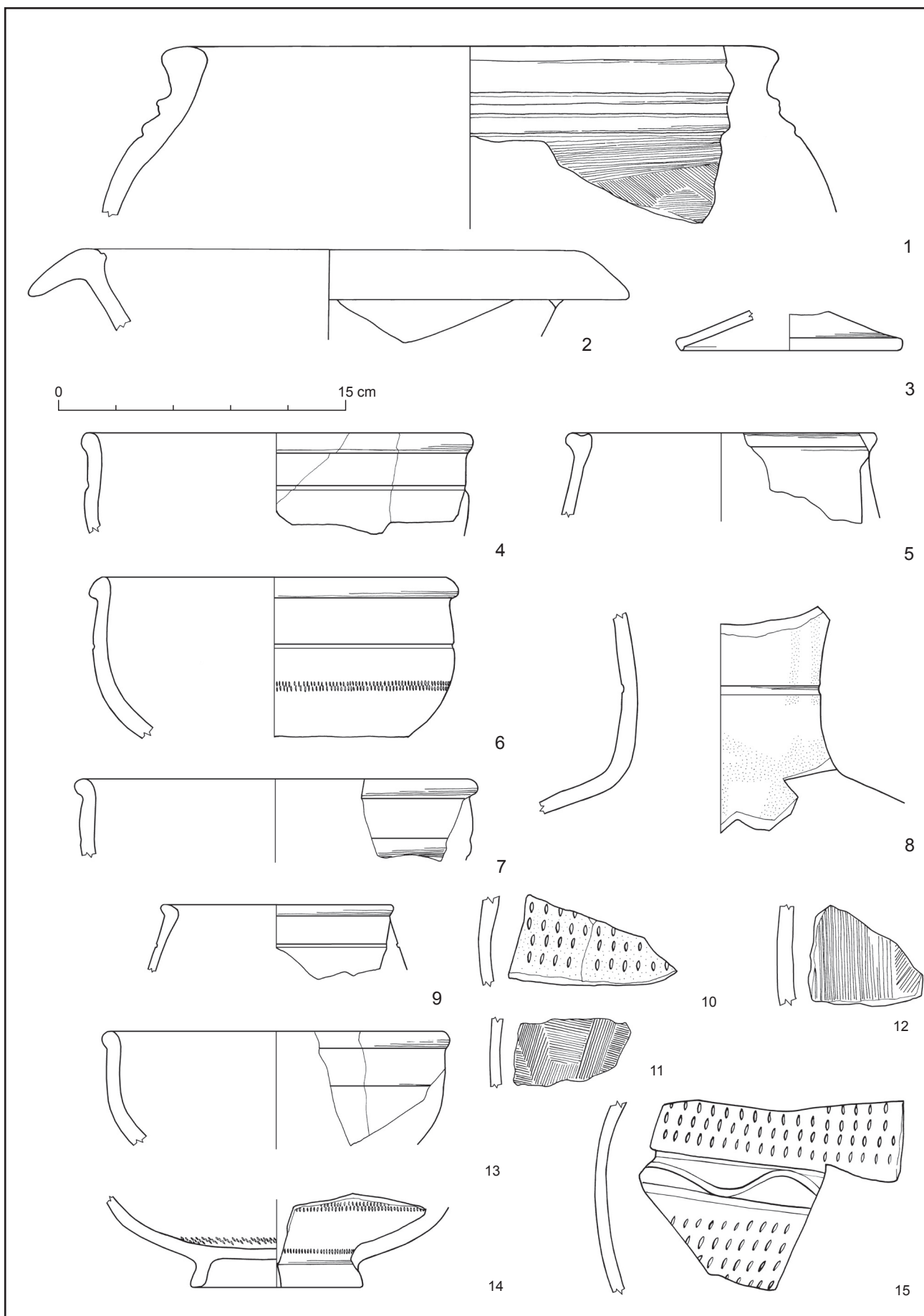
Obr. 15 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 02: 1-9 - hlinené závažia.

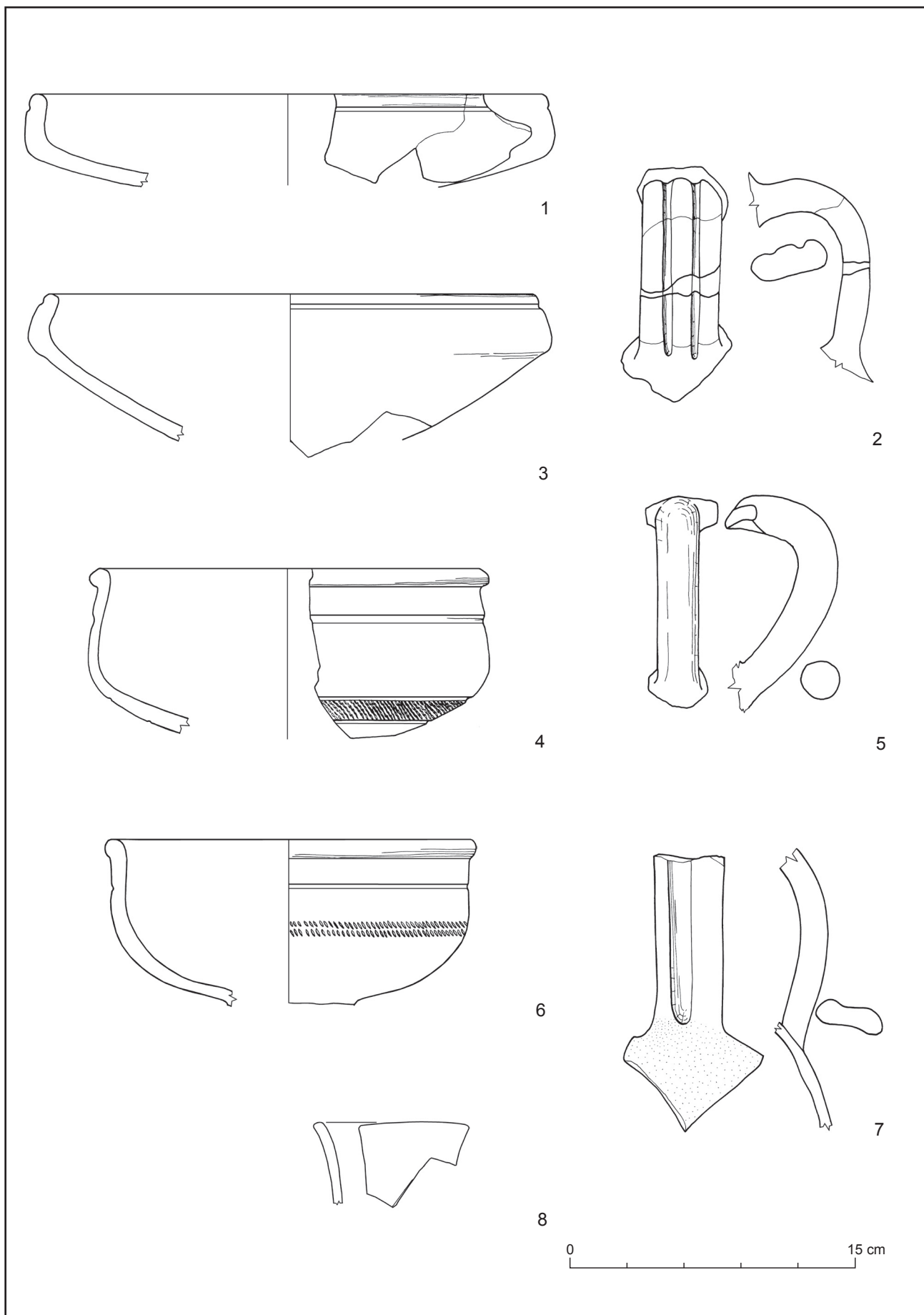
Obr. 16 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 02: 1-12 - výber rímskoprovinciálnej keramiky.

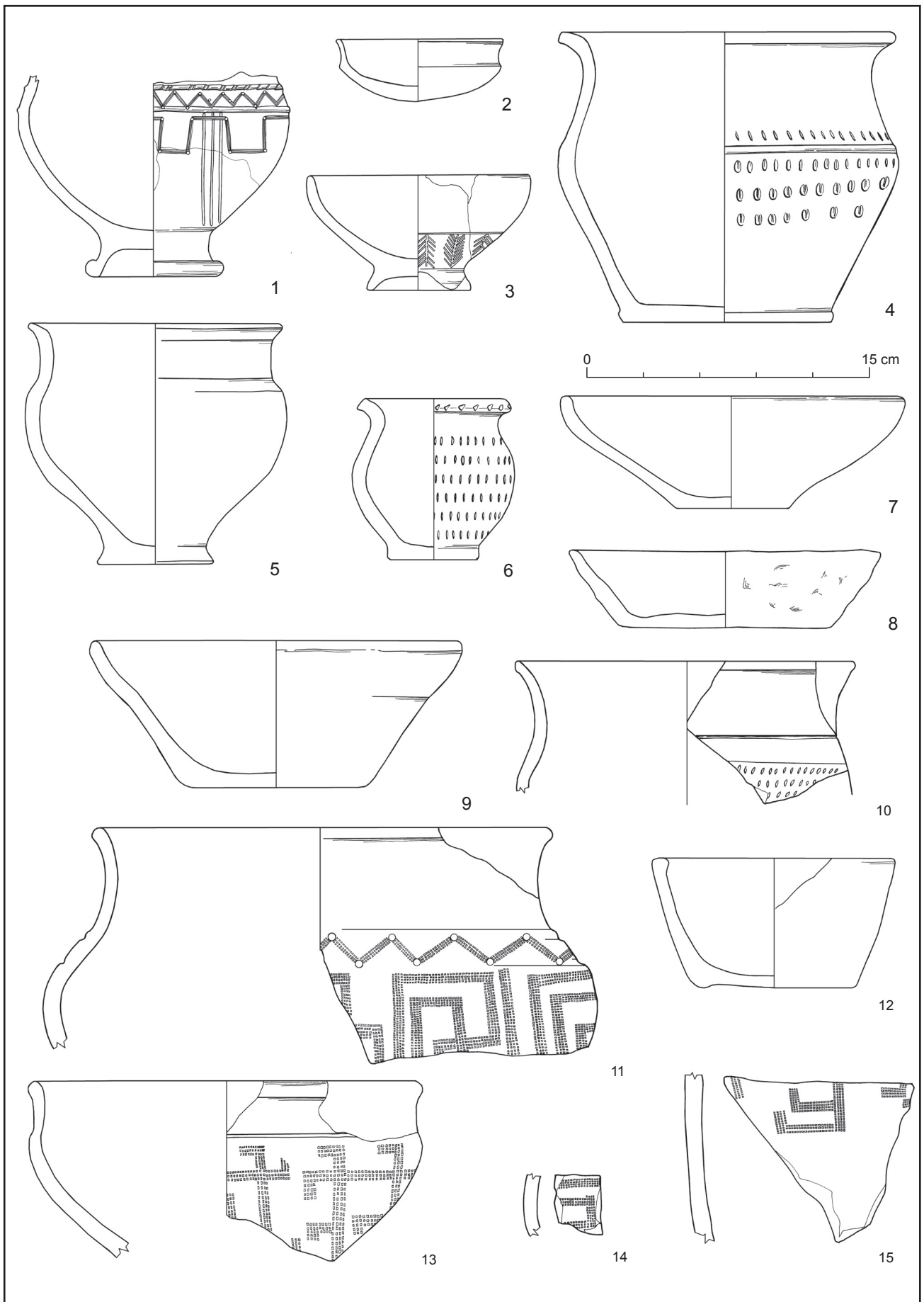
Obr. 17 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 02: 1-18 - výber rímskoprovinciálnej keramiky.

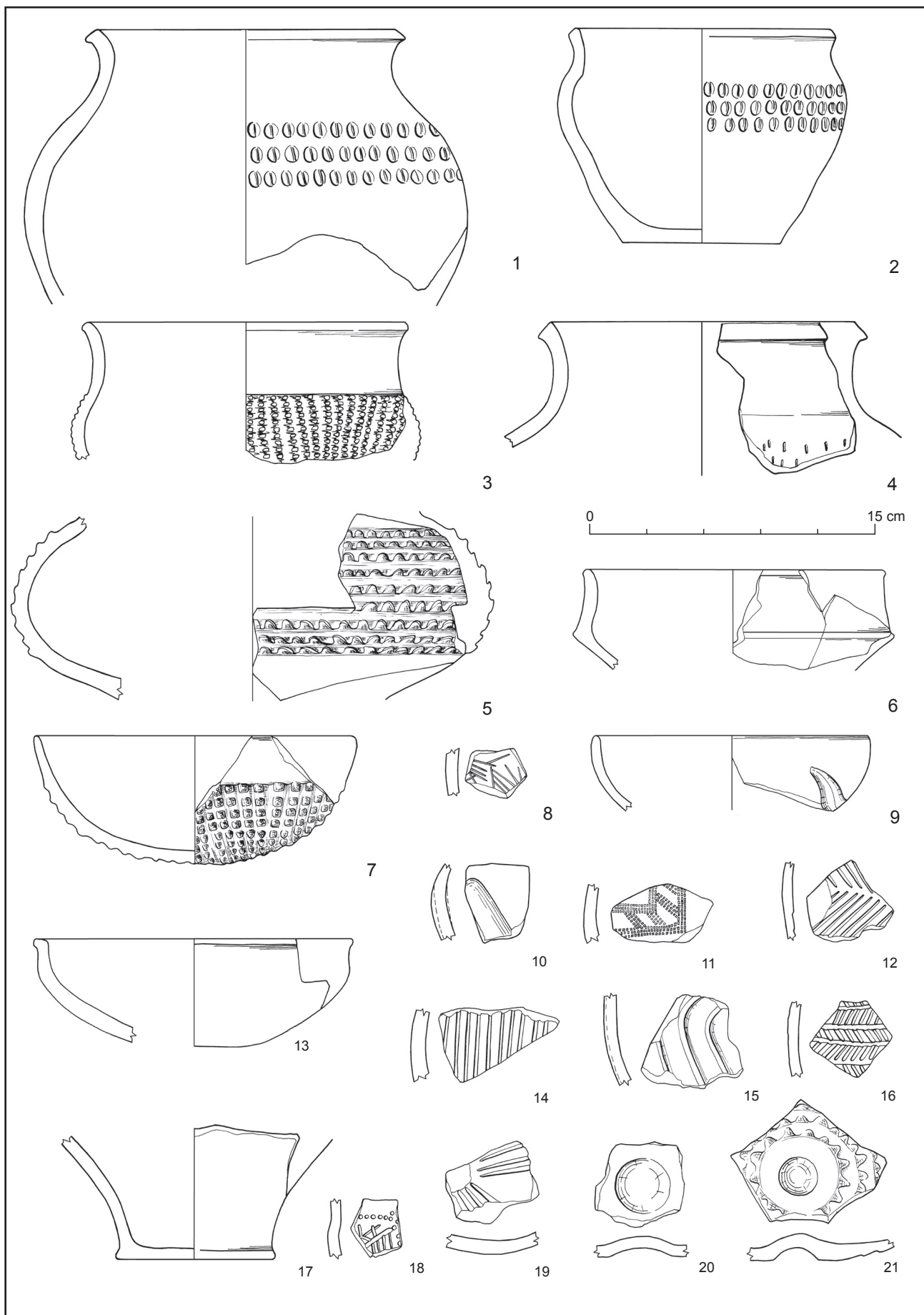
Obr. 18 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 02: 1-15 - výber rímskoprovinciálnej keramiky.

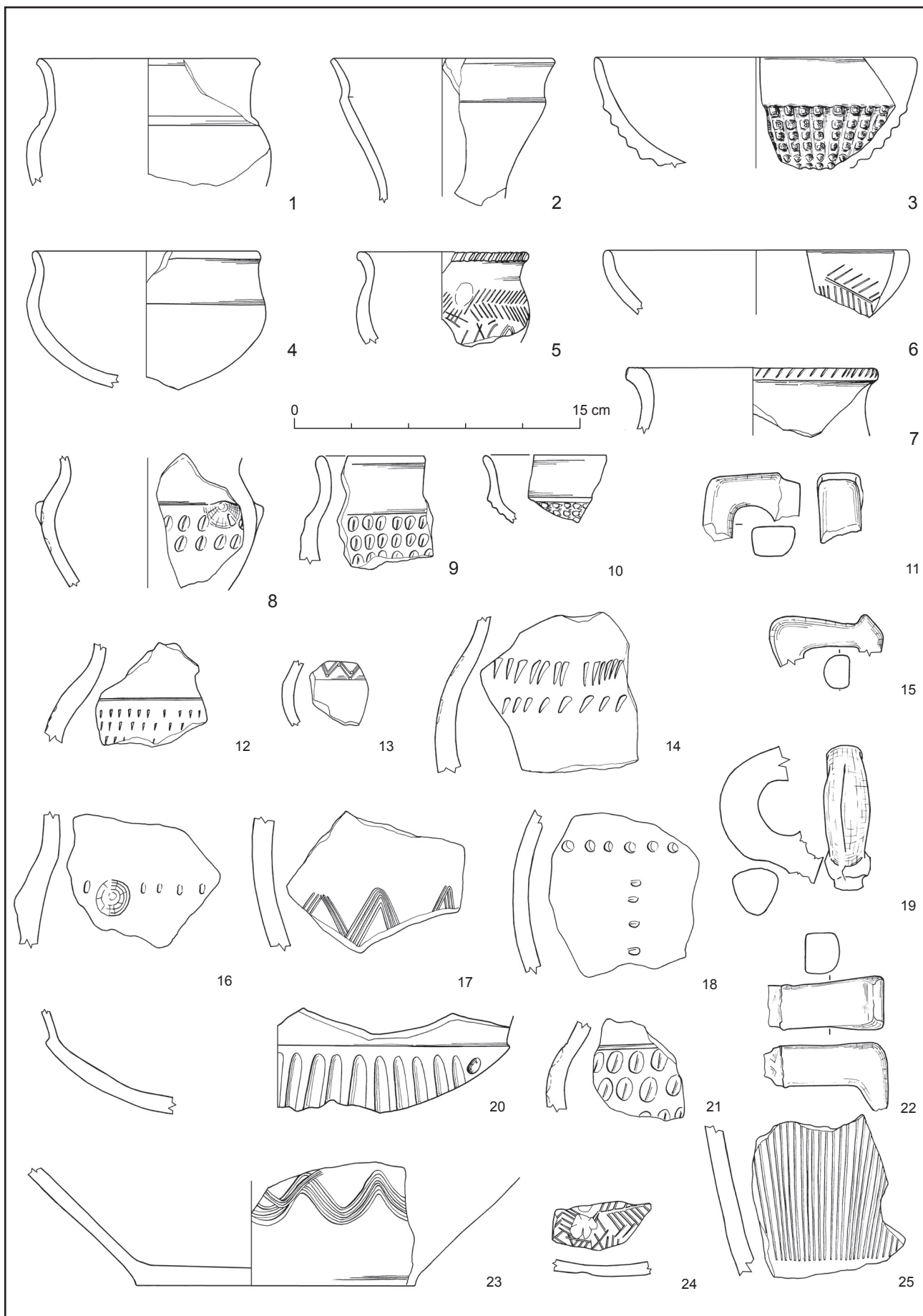
Obr. 19 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 02: 1-7 - výber rímskoprovinciálnej keramiky.

Obr. 20 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 02: 1-15 - výber germánskej keramiky.

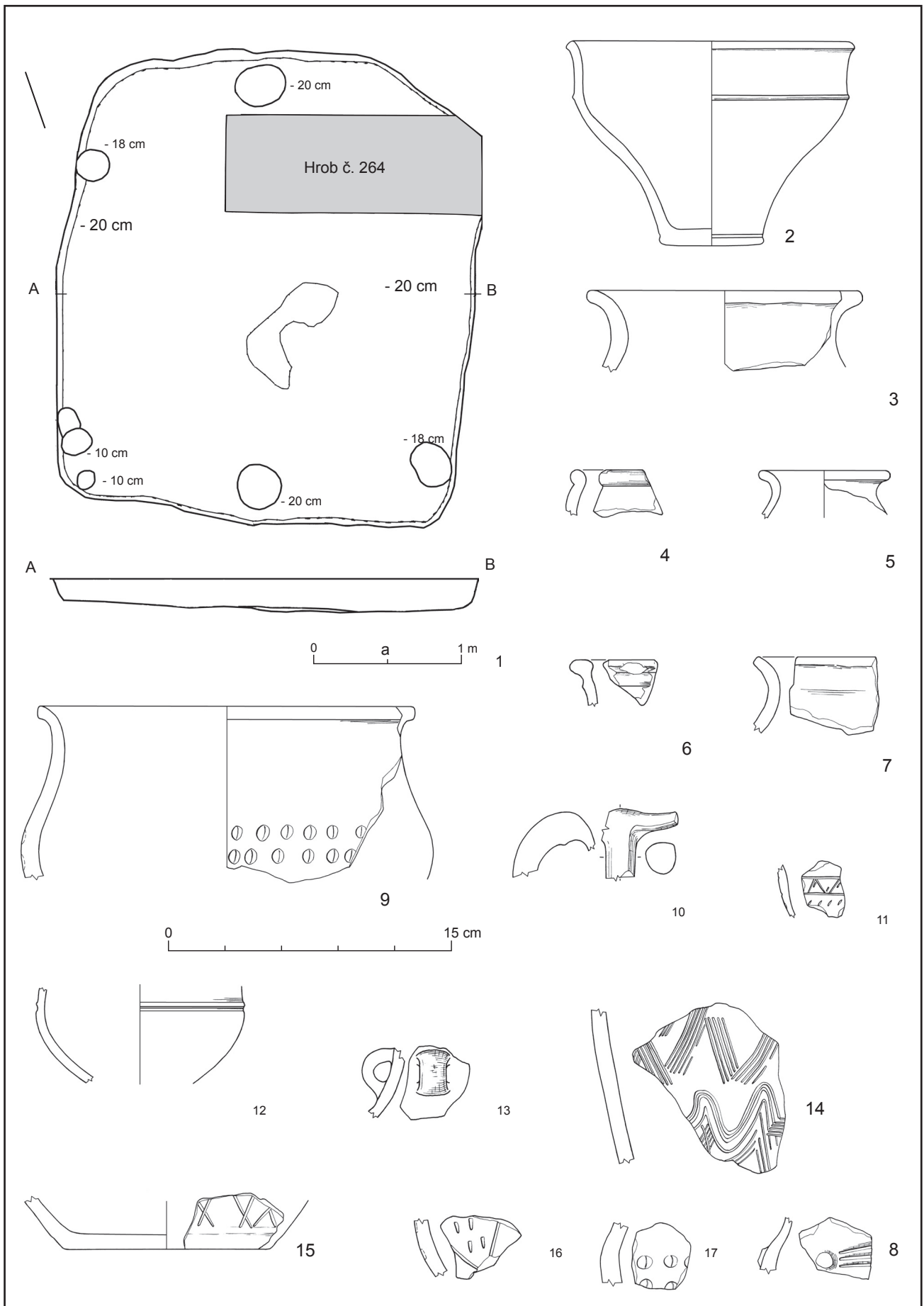
Obr. 21 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 02: 1-21 - výber germánskej keramiky.

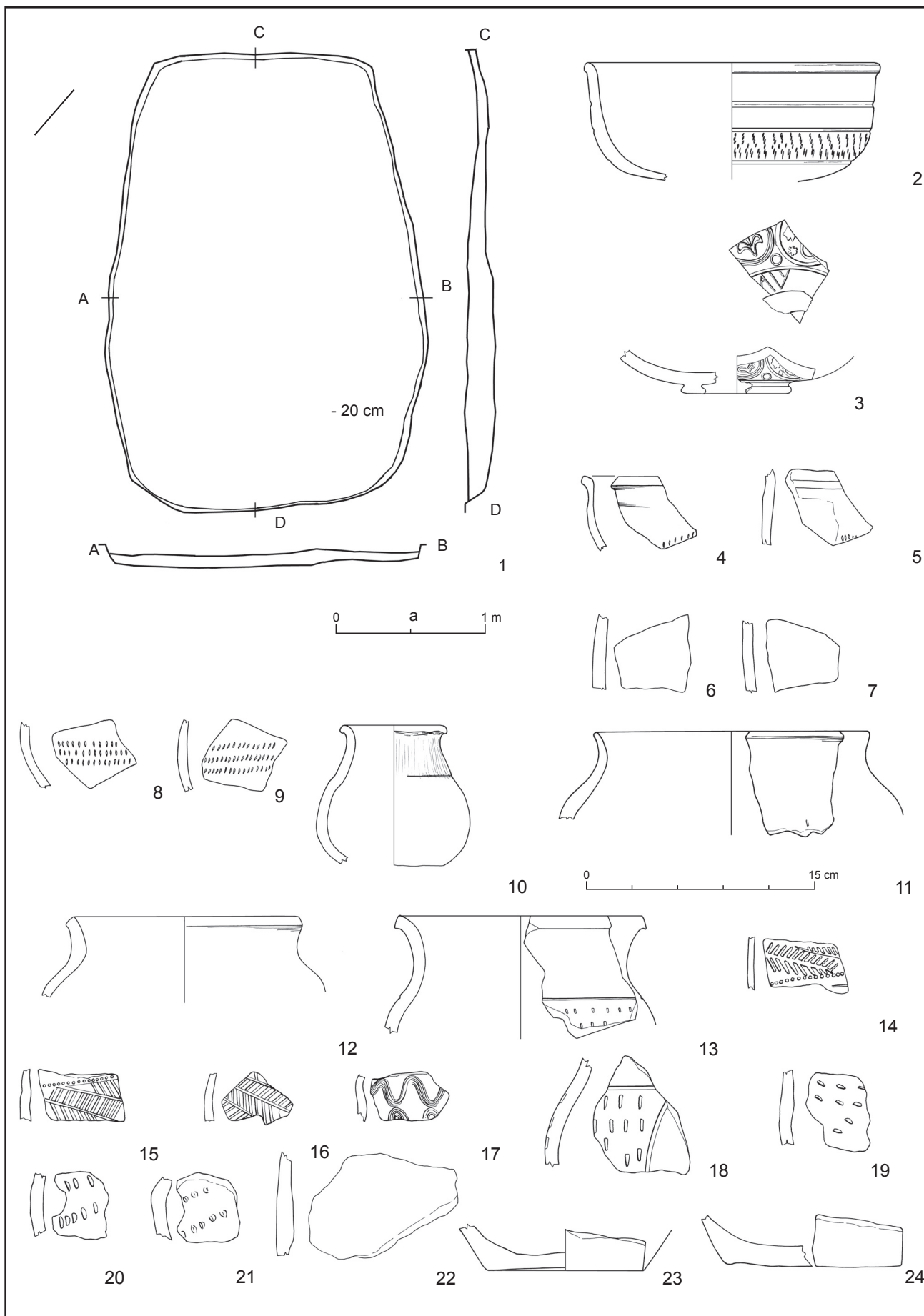
Obr. 22 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 02: 1-25 - výber germánskej keramiky.

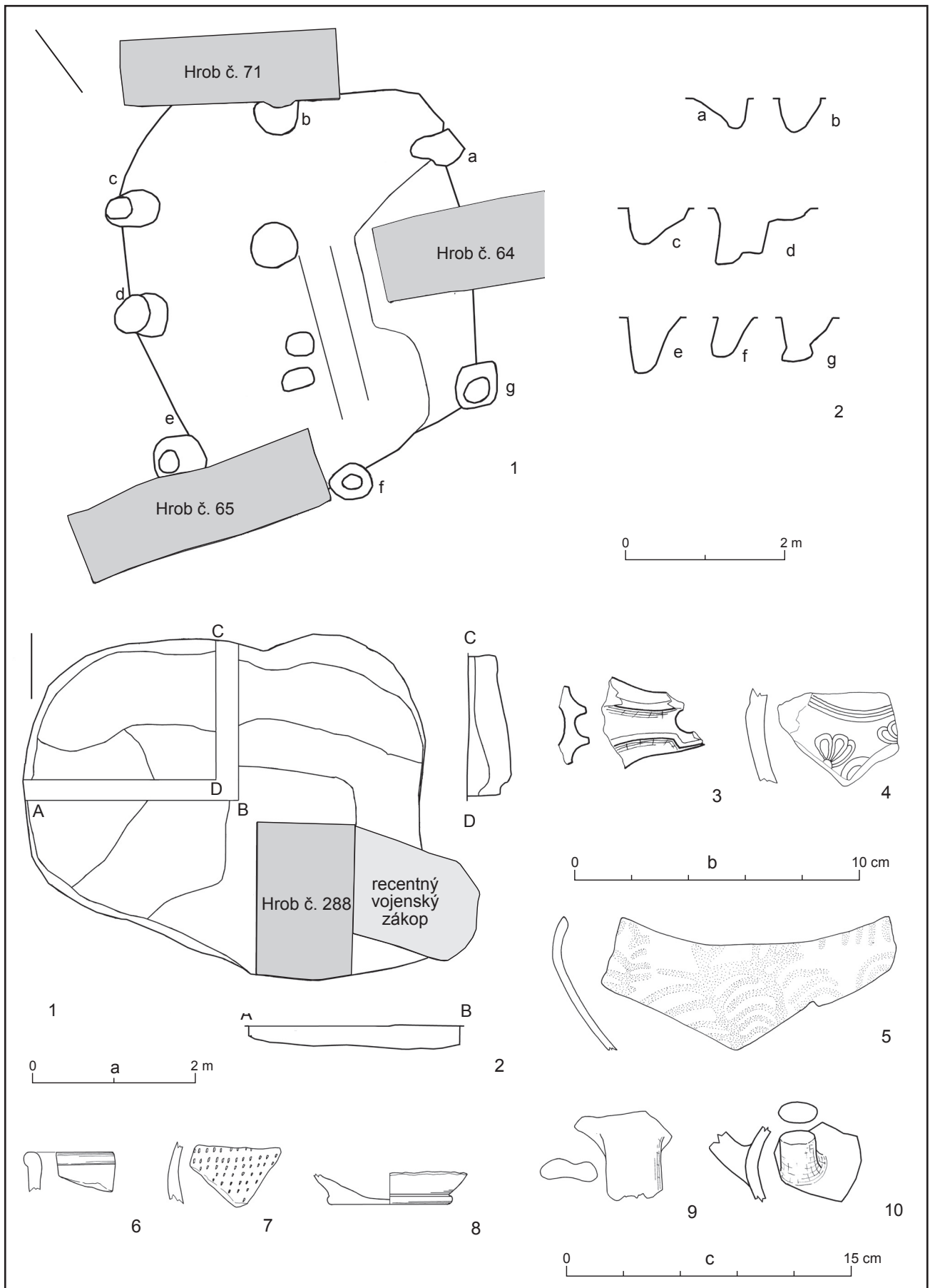
Obr. 23 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 02: 1-24 - výber germánskej keramiky.

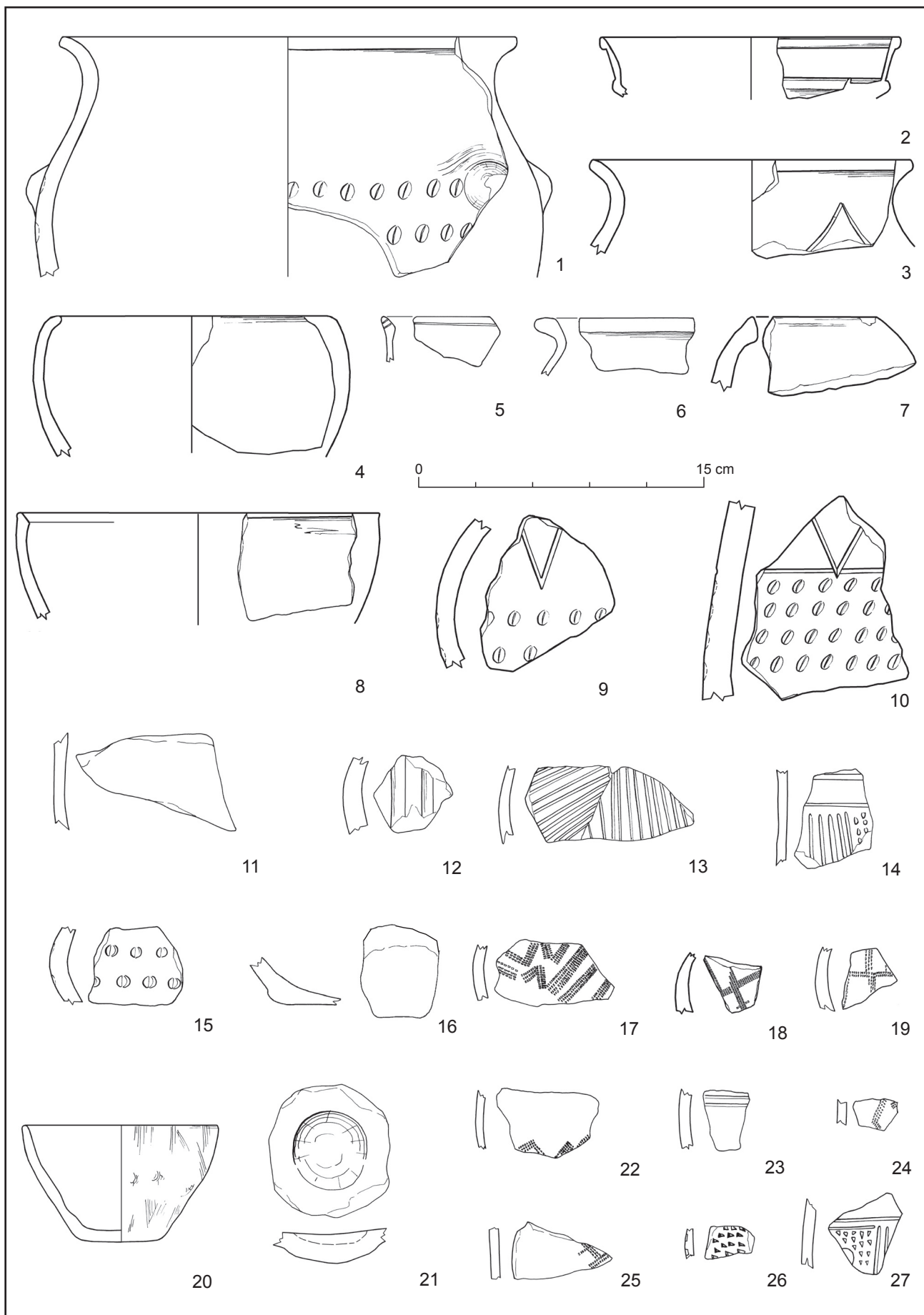
Obr. 24 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 03: 1 - pôdorys a priečný prierez objektu; 2-17 - výber keramiky. Mierky: a - 1; b - 2-6.

Obr. 25 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 04: 1 - pôdorys, priečný a pozdĺžny rez objektu; 2-24 - výber keramiky. Mierky: a - 1; b - 2-9.

Obr. 26 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 05: 1 - pôdorys objektu a rezy kolovými jamami; Chata 08: 2 - pôdorys a priečne rezy objektu; 3 - fragment hlineného kahanca; 4-10 - výber keramiky. Mierky: a - 1-2; b - 3-4; c - 5-10.

Obr. 27 Štúrovo, Vojenské cvičisko. Chata 08: 1-27 - výber keramiky.

